ÖYKÜ

JUAN CARLOS ONETTI

YARIN BAŞKA BİR GÜN OLACAK



TÜRKÇESİ MÜNİR H. GÖLE

alakarga

YARIN BAŞKA BİR GÜN OLACAK

Juan Carlos Onetti, 1909 senesinde Uruguay'ın başkenti Montevideo'da doğdu. Uruguay'da gazetecilikle başladığı meslek hayatını daha sonraları taşındığı Arjantin'de, sinema eleştirmenliği, senaryo yazarlığı, kütüphanecilik gibi çeşitli işler yaparak sürdürdü. Uruguay'da kurulan diktatörlük tarafından tutuklanmasının ardından, 1974'te Madrid'e sürgüne gönderildi ve takip eden yıllarda İspanyol vatandaşlığına geçerek, 1994 yılında yaşamını yitirdi. Romanlarıyla tanınan yazar, şiir, hikâye ve deneme yazarlığı yapmasının yanı sıra, etkisi eserlerinde fazlasıyla görülen William Faulkner gibi Kuzey Amerikalı yazarların kitaplarını İspanyolca'ya çevirdi. Yazarlık hayatı boyunca çeşitli ödüller aldı ve 1980 yılında Cervantes Ödülü'ne layık görüldü. 1939 yılında basılan ilk romanı *El Pozo*'yu takip eden yıllarda, en iyi romanı olarak gördüğü *La Vida Breve* (1950) de dahil olmak üzere, *Los Adioses* (1954) ve yazarın geçtiğimiz yıllarda *Tersane* adıyla Türkçe'ye kazandırılan ilk kitabı *El Astillero* (1961) gibi bir dizi başyapıtı yayımladı. *Cuando Ya No Importe* (1993), yaşamı boyunca edebiyata yirmiyi aşkın eser kazandıran yazarın son romanıdır. Kitaplarında Montevideo'nun bir izdüşümü sayılabilecek olan ve ilk defa *La Casa en la Arena* (1949) kitabında ortaya çıkan Santa María adında bir şehir-evren yaratmıştır. Kendine özgü varoluşçu anlatımıyla da tanınan yazar, modern Latin Amerika romanının en önemli yazarlarından biri kabul edilmektedir.

Münir H. Göle, *Yansılar Kitabı, Uzak Bir Gölge, Sarı Zarf, Kaçamamak, Fısıltılar, Yol Durumu, Yırtık, Afaki Haller, Çıkış Yolları, Tanıdık Bir Yüz, Surat Buruşturmalık 52 Metin* adlı kitapların yazarıdır. Ayrıca, *Mnemosyne, Quipu, Fogo, Trømso* başlıklı fotoğraf kitapları da vardır. İtalya'da yaşıyor.

Juan Carlos Onetti
Yarın Başka Bir Gün Olacak / Mañana Será Otro Día

Alakarga 183
Edebiyat 145
1. Baskı: Mart 2018

ISBN 978-605-9315-79-1
Sertifika No: 24365

© Alakarga Yayıncılık 2018
Tüm hakları saklıdır.

Bu eserin tüm hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Editör: Arzu Bahar
Kapak Tasarım: Umut Pehlivanov
Kapak İllüstrasyon: Gamze Teker
Kapak Uygulama ve Dizgi: Özge Boz

Baskı ve Cilt:
Arı Matbaacılık Serkan Arı: 0212 612 33 34
Matbaa Sertifika No 31900

Alakarga Sanat Yayınları
Asmalı Mescit Mah. Terkoz Çıkmazı Sk
Terkos İş Hanı, Kat:7, D:706
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 0212 243 44 84

alakarga.com.tr
alakargakitap@gmail.com
twitter.com/alakargakitap
facebook.com/alakargayayinevi
instagram.com/alakarga_yayinlari

Juan Carlos Onetti

■

Yarın Başka Bir Gün Olacak

Çeviren: Münir H. Göle

ÖYKÜ



alakarga

İÇİNDEKİLER

Domuzcuk 7
Arkadaşlar 13
Sabun 21
Presencia 27
Pazaryeri 41
Kedi 45
Ki No Tsurayuki 51
Kadın 63
Araucaria 71
Dolunay 77
Yarın Başka Bir Gün Olacak 83
Son Söz / Sınırlar Ötesi Bir Pezevenk 89

DOMUZCUK

Hanım hep kara giysilere bürünüyordu, yüzünde bir gülümseme, romatizmasını yatak odasından yemek odasına taşıyıp duruyordu. Başka oda yoktu; buna karşın, küçük bir pencere grimsi bir bahçeye açılıyordu. Göğsünden sarkan saate bir göz attıktan sonra, çocukların eve dönmelerine bir saatten fazla zaman kaldığını düşündü. Kendi çocukları değillerdi. İkisi, bazen üçü meydanın öte yanındaki dökütü evlerden, bu mevsimde nehrin kupkuru olduğu yarın üzerindeki ahşap köprüyü geçip geliyorlardı. Oysa kışın fırtınalar koptuğu zaman su gürüldeyerek akardı.

Okul çağındaydılar ama *siesta*'nın sakin ve tembel saatlerinde okulu ekmenin, evlerinden kaçmanın bir yolunu buluyorlardı. İkisi ya da üçü, her neyse, pis, aç

oluyorlardı, görünümleri de çok farklıydı. Ama yaşlı kadın onlarda her seferinde, yitirdiği torununun hatlarını görüyordu; kimi zaman Juan'ın gözleri bakışın ya da gülümsemenin içtenliğini almış oluyordu; başka bir sefer aynı ifadeye Emilio'da ya da Guido'da rastlıyordu. Torununun bir yüz çizgisini ya da hareketini anımsamadığı tek bir öğle sonrası geçmiyordu.

Acele etmeden mutfağa yöneldi, üç tas sütlü kahve ve içine ayva reçeli koyduğu krepleri hazırlayacaktı.

O gün öğleden sonra, çocuklar demir dış kapının üzerindeki zili çınlatmadılar, parmaklarının boğumlarıyla giriş kapısının camını tıklattılar. Sesleri işitmekte gecikti ama camdaki tıklamalar, sesleri yükselmese de ısrarla vurmayı sürdürdüler. Sofrayı kurmak için yemek odasında olduğundan nihayet duydu ve basamakları çıkıp kapının eşiğine gelmiş olan gölgeleri gördü.

Masanın etrafına oturmuş çocuklar, yanakları lezzetli tatlılarla şişmiş, her zamanki gibi aptallıklar tekrarlayıp birbirlerini boktan oyunlar yapmakla, hainlikle suçladılar. Yaşlı kadın hiçbir şey anlamıyordu, ama yüzünden hiç eksik olmayan gülücükle onları yerken izliyordu; o günün öğle sonrası, yanılmamak için dikkatle baktı ve Emilio'nun torununu öteki ikisinden daha çok andırdığına karar verdi. Özellikle el hareketleri.

Mutfakta bulaşığı yıkarken içeriden kahkahaları, boğuk fısıltıları dinledi, bunu sessizlik izledi. Birinin sinsice yürüdüğü geldi kulağına ama kafasına inen demirin tok sesini duymadı. Doğrusu, bir daha hiç duymadı, sendeledi, gövdesi mutfağın zemininde kımıltısız kaldı.

Çocuklar yatak odasındaki bütün eşyaların içini dışını didik didik ettiler, şiltenin altına baktılar. Buldukları kâğıt paraları ve bozuklukları paylaştılar; Juan Emilio'ya önerdi:

"Bir kere daha vur, ne olur ne olmaz."

Güneşin altında yavaş adımlarla yürüdüler, yarın üstündeki büyük kalasın üzerine vardıklarında herbiri kendi gecekondusunun yoluna gitti, sefil kulübesine döndü. Guido, öğleden sonraları her zamanki gibi bomboş olan kendi kulübesine vardığında döşeğinin yanında duran tahta kasanın içindeki giysileri, demir parçalarını ve eski pılı pırtıyı kaldırdı. Oradan her yanı lekeli beyaz bir kumbara çıkardı, içine parasını sokuşturdu. Sırtında bozuk para deliği olan, domuzcuk biçiminde alçı bir kumbaraydı.

ARKADAŞLAR

Onu annesiyle birlikte katedralden çıkarken gördükten sonra Tupi-nambá'daki cuma toplantılarından ayağını kesti. Yan komşusu kadına sorunca, bize hasta olmadığını, yaşadığı mahzenden sesler geldiğini, havalar güzelleşince de *siesta* saatinin ardından onun şövalesi ve kirli boya kutusuyla bilmediği ara sokakların arayışında, kentin güney mahallelerine yollandığını gördüğünü söylüyordu.

Son ziyaretimden önce mahzenine iki kere gelmiştim. Bir köşede bir hela, kaldırım hizasında birkaç demir parmaklık, bir cama açılmış bir delik ve koyu kırmızıya boyanmış yer bezinden kesilmiş bir perde. Perde, işlevine öylesine aykırı bir şekildeydi ki, bende yanlamasına püskürtülmüş akıl almaz bir kırmızı şarap kusmuğu

hissi veriyordu. Takviyeli bir yatak, masa niyetine ahşap kasa, tavandan sarkan pis ve çıplak bir ampul; her şey bu kadardı. Geri kalanın hepsi oydu: penceredeki delikten giren yağmurlar yüzünden çoktan kabuklaşmış, kire dönüşmüş toz, hepsi yazın sıcaklığıyla kıvrılmış boyalı ya da çıplak kartonlar, bir zamanlar kırmızı olduğu anlaşılan döşemede sürünen eski ve eprimiş giysiler. Ama öncelikle, her şeyden daha fazla olan o şey ne Belediye Sergisi'nden ne Milli Fuar'dan araklanabilecek şey, o ekşi koku, hasta ve yaşlı gövdesinin kokusu, hiç yıkanmamış terlerin, koltuk altlarının, yorgun ayakların kat kat binmiş mide bulandırıcı kokusuydu.

Kafede benimle birlikte toplanan sözde sanatçıların, beni, komşu kadının aldığı "Ben dahil kimseyi görmek istemiyor" talimatını bozmam, saklandığı deliğinde onunla yüzleşmem, yokluğunu açıklamaya zorlamam için görevlendirdikleri güne kadar, Simón böyle yaşadı gitti.

Kararın akşamında, ressamın insanlardan kaçışını yumuşatabilmek için sonelerini, ağıtlarını, serbest vezin şiirlerini yayımlayacak yer bulamayan saç sakal şairler ve eserlerini sergileyecek salon bulamayan Picasso'lar, Zeus'un Danae'ye yaptığını taklit ederek aralarında para toplamanın şart olduğuna karar verdiler. Aralarında en eli açık olanlar, şiir parçacıklarını ailelerine, nişanlılarına ve kafede bizim masayı paylaşanlara sevgiyle döküp saçanlardı. Ben de onlardan biriydim.

Nöbetçi dövizciye danıştıktan sonra, bütün banknotlarımızı her biri elli kuruş değerinde gümüş paralara bozdurduk. Hatırlatırım, arsız ve zalim ayaktakımının başa

gelmesinden önce madeni paralar öyleydi, elli kuruş değerindeydiler. Şimdilerde aynı çapta madeni beş milyonluklar var, iyice bozuk paralarsa yağmurlu bir kış pazartesi günü alacakaranlığına benzeyen kurşuni gri renkte.

Arabama beş kişi binebiliyorduk, ötekiler önceden çıkıp yürüyerek gittiler. Médanos ve Ejido sokakları arasında, Gonzalo Ramirez Caddesi'ni izlediler. Cafiani, anımsıyorum, kiloyla para dolu kesekâğıdını taşıyıp koruyordu. Hepimiz evine varıncaya kadar bekledik, aşağıda bir mum ışığı seçiliyordu. Simón ya kitap okuyordu ya da mumu söndürmeyi unutmuştu. Kırık pencere açıktı ve eller, para dolu avuçlar kapkara ve pürtüklü demir parmakların arasından geçebilirlerdi.

Hernández 'şimdi' diye mırıldandığında ellerimizi demir parmaklıklardan uzatıp avuçlarımızı açtık. Sağa sola saçılan madeni paraların çıkardığı ses, neredeyse okumakta ya da uyumakta olan Simón kadar bizi de korkutmuş olmalıydı. Var gücümüzle sanki bir şey çalmışız da kaçıyormuşuz gibi Ejido Sokağı'na fırladık. Kim bilebilir?

İki akşam sonra, Tupí Mahkemesi Simón'dan devamsızlığını açıklama zamanının geldiğine karar verdi; ben de kalkıp onun evine gittim, "kimseyi görmek istemiyor" diyen kadını tersleyip omuz silkerek mahzene indim, kaba saba, göçmüş tenekeden bir gaz lambasının ışığında kitap okumakta olan Simón'un deliğine ulaşabilmek için iğrenç kokuyu izledim; ona bir şişe *grappa* getirmiştim ama onun elinde neredeyse dolu bir başka şişe duruyordu.

İşte o zaman, gözleri açık gördüğü rüyalar, sklerozdan ve etrafında odanın her yanına yayılmış boş şişe cesetlerinden doğan inanılmaz bir öykünün şimdisi ve geleceği yeniden onun olmuştu.

Kendi ağzından anlattığı öykü, bende lunaparktaki hız treni etkisi yarattı; döşekte yer etmiş pislikten havalanıyor, delik deşik bir yastığın üzerine yayılmış, sabuna duyduğu nefretle sertleşmiş kır saçlarına iniyor, eli uzanıp yanındaki şişeyi sakarlıkla kavrıyor ağzına götürüyordu. Öykü, kendisinin gaz fabrikasının ıssız yıkıntılarıyla İngiliz tapınağının cüsseli biçimi arasındaki caddeden topallayarak yürüyüşünün imgesiyle açılıyordu. Aynı adam, şövalesi ve kirli boya kutusuyla, güney mahallelerinde çürüyen her renkten çocuğun kaygılı merakı, bazen alaylı bakışları arasında hep hasta olan bacağını sürüyerek ilerliyordu. Onu çok kez böyle görmüştüm, anımsamak için tercih ettiğim biçim buydu.

"Ben," dedi geveleyerek, "sizlerle Tupí'de kafa çekmeye gelmiyorum, bu âlemler bana pahalıya patlıyordu, Güzel Sanatlar'ın bana neredeyse zorla yatırdığı seksen peso emeklilik maaşının önemli bir kısmını tasarruf etmemi gerektiriyordu. Oysa bütün o yıllarımı bana borçlular, bunca zaman öğrenmekten aciz dik kafalı ergenlere resim dersi verdiğim için; zaten içinde bir şey olanlar, olanı bulmak, ne yapacaklarını kestirmek için öğretmene gereksinim duymazlar. İtalya'da doğdum tabii, Amerika'ya gelinceye kadar da başımdan çok şey geçti. Para biriktirmek zorundaydım, içkileri kendim alıp tek başıma mahzende kafayı bulmak bana çok daha ucuza geliyordu; bu sayede her ay sonu maaşım yattığında satın

alıp ona gönderdiğim çiçek buketine de param yetiyordu. Aşk. Kimse -senin gibi çiçekten çiçeğe konan biri de olsa- bunu anlayamaz. Kimi ölümlerde olduğu gibi, insanı gafil avlar. Yapacak bir şey yok; tepinmek, hiçe saymak da işe yaramaz. Kimse dışarıdan mı gelip çarptığını yoksa çoktan ölü olduğunu sanmasına karşın, uyuştuğu yerde uyanıp içinden mi çıktığını bilemez. Peki ne olur o zaman? İçindeymiş meğer, ansızın dışarı uğrar, bütün bedenine yayılır, senin de boyun eğmekten başka çaren kalmaz; daha kötüsü, onu beslemek ve gücünün katlanmasını sağlamak, sana daha fazla acı vermesi için zorlamak gerekir. Ona istediğinin imkânsızlığını söylesen de dert etmez, hatta bu belki doğru ama seçme şansın bulunmuyor, acından yakayı sıyıramazsın, umudun olmadığını bilsen bile umut etmeyi sürdüreceksin, karşılığını verir. Bu sahne defalarca tekrarlanır, kafan kıyak olduğunda hıçkıra hıçkıra ağlarsın, bu kadar yaşlı ve hasta ve yoksul olduğun için kendine acımak için bir yatağın üzerine eğilirsin. Bunu utanç izler. Onu katedralde gördüm. Öncesinde benim sergime gitmiş ve bir tanesini almak istemişti; ama anne babası böyle bir profili, saçları, bedeni dünyaya getirdikleri için, sanki kendilerini Tanrı'ya affettirmek istercesine, sokağa atacak milyonları olmasına rağmen onun bu tabloyu satın almasına izin vermemişlerdi. Ama adını ve adresini bıraktı da ben de izleyerek onu buldum. Dolu taneleri gibi attığınız paralar için teşekkür ederim, onları düğün için saklayacağım."

Tablolarını, bir anı gibi donuk tonların geometrisini ve sadece yağlıboyaların ve spatulaların ayakta tutmayı

becerdikleri, renkleri birbirlerine küfreden harap küçücük evleri düşledim.

"Günün birinde, katedralden yanında annesi olmadan çıktı, ben çiseleyen yağmur perdesini geçtim ve, 'Çiçekler,' dedim, beni işitmeden yoluna devam etti, sonra döndü, bana bakmadan, belki de iğrentiyle bakarak sordu: Nereden biliyorsunuz? Tek kelime edebildim: 'Ben'. Anlamış olabilir, o zamandan beri arkadaş gibiyiz."

Cafiani, açık ya da yağmurlu gecelerde, onu sık sık kızın evinin ışıklarının karşısında, biraz gölgeye zulalanmış halde kaskatı dikilirken görmüştü. Yüzü çarpık ve kımıltısız; suyun ve ayın hep gümüşi bir pırıltı verdiği bir yüz, "Bahtsızlığının çinko heykeli gibi" diyordu bize kafede. Cafiani şiir yazıyordu.

SABUN

Saad arabayı durdursun diye hiçbir işaret yapmadı. Sessiz ve sabırlı siluet yolun kenarında, daha belirginleşmemiş yeşil küçük mızraklarla baharın gelişinin habercisi olan bir ağaca yaslanmış, sıkılıyor gibiydi.

Saad arabayı ağaca karşı durdurdu ve büyük siyah bavulu gördü; ona gülümseyen bir kadın çehresiydi; genç, sıra dışı bir güzellikte olduğunu gördü. Kırmızı bir kazak, en ufak bir meme belirtisi olmayan göğsü örtüyordu, dümdüz bir oğlan göğsü; cinsel organın çıkıntısını belli etmeyen siyah bir pantolon. Erkek, kadın, oğlan, hermafrodit; Saad hemen onu arzu etti, şiddetle, nefesi kesilerek. Arabaya binmesi gerekiyordu, korkuyla bunu istiyordu, ilkgençlik yıllarından beri onu beklediğine inanmaya başladı, neredeyse bu varlığı -kısa saçlar,

makyajsız yüz- hayatının son günlerine kadar yanında istediğine inanmaya başladı.

Arabaya binerken teşekkür etti, Saad sesin bir şeyi ortaya çıkarmadığını düşündü. Kadın ya da erkek, önceki akşam çok içki ve sigara içmiş birinin sesiydi.

"Nereye gitmek istiyorsun," diye sordu Saad, başını çevirip yolcunun yanaklarını incelemek için. Sakaldan eser yoktu ama göğüs hâlâ dümdüz ve düşmancaydı.

"Gideceğim yer biraz uzak, sizi uyarıyorum." Hâlâ dimdikti. "Sizin planınız neydi?"

Beyaz boynunda âdemelması da yoktu.

Saad düşündü: 'Neydi' mi? Sanki o an yolculuğunun rotasını değiştirmeye karar vermişti. O da sanki yapabilirdi, sanki yapmak istiyordu, sanki emindi; eğer o da istediklerini tatlılıkla dayatmaya eminse. Arka koltuğa yerleştirilen koca siyah bavul değişikliğe davet ediyordu, harika bir kopuşa çağırıyordu. Bavulun içinde, varsa eğer, onun cinsiyetinin anahtarı bulunuyordu. Onda oğlanın sahte dişiliğinden ya da sevicinin bastırılmış erkekliğinden kesinlikle eser yoktu. Keşke bavulun içini karıştırmak mümkün olsaydı...

"Benim belirgin bir planım yok. Bir ay tatildeyim, tanrılar izin verirse canımı sıkacak hiçbir şey yapmak istemiyorum. San Sebastián'da öğle yemeğine kalma niyetindeydim. Oradan, küçük bir ev kiraladığım Pau'ya kadar gidecektim ama evi bulabileceğimden emin değilim. İstersen benimle yemeğe gelebilirsin, sonra ev arayışımıza dev çam ağaçları arasında kaybolarak devam ederiz. Tek bildiğim, evin adı *Pourquoi Pas* ve Yabandomuzu Hanı'na yakın."

Cevap vermedi; koltuğuna gömüldü, yüzünde yeniden bir gülümseme belirdi, ensesini uzun bir yolculuğa hazırlanan biri gibi arkasına yasladı.

Birkaç gün sonra Saad'ın arzusu dayanılmaz bir hal aldı, sessizlik ve suskunlukla yüklü anlar, onun tatlı ve huzurlu varlığına karışıyordu. Bu biricik varlık ona çifte yüzünü, iki gövdesini sunuyordu veya hafiften ima ediyordu; çok kısa zamanda adam ona yaklaşmak, sarıp sarmalamak için ürkütücü bir ihtiyaç hissetmeye başladı; düşlediği kucaklamalarda bedenin erkek mi kadın mı olduğu umrunda değildi.

Yine de bilmek istiyordu. Alışveriş sepetiyle, yeşil çimenli geniş alanların arasında kayıp adımların ısrarıyla açılmış küçük kavisli yoldan inerken, bir hırsız gibi yatak odasına girip canının çektiği bu tuhaf varlığın yatağını, iki masayı ve küçük ilaç şişelerini inceliyordu. Nafileydi, gizin perdesini aralayamıyordu. Kilitli bavul hep yatağın altında duruyordu.

Saad şortlu ve üstü çıplak güneşlenirken, o kırmızı kazağı ve siyah pantolonuyla, küçük evin saçağının altında veya yüksek ağaçların gölgesinde, yüzünde huzurlu bir gülümsemeyle, yumuşak küçük tepelere serpilmiş beyaz evlerin güzelliğini seyrediyordu.

Bir süre, onun duştan çıktığı bir anda banyoya girip şüphelerini dindirmek gibi saçma bir umut besledi, bir süre de buna inandı. Kokuyu çekince burnuna sadece bedeninde, göğsünde gizemin uyanık olduğu, hep yalnız, hep erişilmez apışarasında köpürttüğü çam sabunu kokusu geliyordu.

Neredeyse bir günden ötekine öyle bir an geldi ki Saad kabullenmeye başladı. Onu fiziksel olarak elde etmekten çok, gizemin ve şüphenin sürekliliğini arzuluyordu. Artık onu kıskançlıkla izliyordu; acı çekmeyi sürdürerek artık bilmemekten zevk alıyordu; bir düşüncesizlik sonucu, bir cümleyle gerçeğin ortaya çıkmasından çekiniyordu.

Bu varlığın, elindeki sepetin ağırlığıyla biraz eğik, hızlı ve çevik devinimlerle patikayı çıktığını görüyordu. Tüyleri ürperdi, kendini yaşlı hissetti, küçük eve girdi ve onun akşam yemeği için ne aldığını merak etti.

PRESENCİA

Luis Rosales'e

Günlüğün zorla satışından gelen kirli parayı bana göndermelerinden bu yana günler geçmişti. Bundan böyle, benim için yeniden yapılanmış Santa María yoktu, bir daha da olmayacaktı, *El Liberal*'i de çizmiştim. Hepsi ölmüş, yakılıp kül olmuş ve her şey nehrin üzerinde kaybolmuş, hiçliğe gömülmüştü. Arkadaşlarla yemek yiyordum, birlikte sarhoş oluyorduk, sonra günler boyunca daireme kapanıp kendimi soyutluyordum. Kirli para cebimin derinliklerinde duruyordu, ona el sürmüyordum, kesinlikle harcamıyordum. Karnımın acıktığı oluyordu, yemek için kıpırdanmaya üşeniyordum; bezen sabah saatlerini akıp gitmeye bırakıyordum, günü yatağımdan

çıkmadan, sabahın erken saatlerinin saçma hareketliliğinden akşam günbatımına kadar kendi adımı hece hece tekrarlayarak ve María José'nin gece bir cebimden başucu masasına, sabahında da gerisingeri cebime dönen fotoğrafına bakarak geçiriyordum. Yalnızca uykusuz geçirdiğim gecelerde bana mutlu olmadığını belli ediyor ve buna şaşırır gibi görünüyordu. Benim gökyüzü haritamda Santa María ile Madrid arası yirmi santimetreydi.

Arada bir *Presencia* geliyordu, gösterişsiz bir şekilde çoğaltılmış bir kitapçıktı. Bana dünyanın en akıl almaz köşelerinde geliyordu, bir grup adı sanı bilinmeyen Santa Marialının aralarında işbölümü yapıp yazdığını ve dağıttığını hayal ediyordum. Haberler hep kötüydü, vahşi general Cot'un tiranlığı; böylesi bir işe girişmek eziyete katlanmayı gerektiriyordu. Gasp edilmiş parayı sadece María José için kullanmam gerekiyordu.

Adam ufak tefek değildi, hayat onu böyle yapmıştı; yine de bu hayat onun kel ve koca kafasına, alnındaki yağlı yansımaya, bulanık gözlerine takılı açgözlülük ışımasına saygı gösteriyordu. Masasının üzerine, bir tür kararlılık taslama edasıyla birer nesneymişçesine koyduğu kıllı ellerinde örümceği andıran bir şeyler vardı; sanki benim hayal ettiğim gibi, geçmişte yediği darbelere ve umudun inatla geri çekilmesine rağmen, hâla hayatta kaldığını bana kanıtlamak ister gibiydi. Sorular soruyor, düşünüyor, pek ikna olmadan hileyle, dolandırıcılıkla ve eski yalan söyleme, abartma alışkanlığı arasında gidip geliyordu. Gülümsemedi, öne eğildi, bana baktı ve gözlerini çevirdi. Sonra yoklamak istercesine anons etti:

"Elli bin pesetas ile başlayabiliriz. Bu gibi işler hep zordur. İhtiyacım olan adamın şu sıralar zamanı var. Ama onu kenarda, işe yaramaz halde tutamam. Beş bin peşin isterim. Sonra bakarız."

Tam bana göre bir adam olduğunu düşündüm; hem eğlenmek hem oynamak için ideal bir yoldaş olurdu. Ona getirmiş olduğum gazete kupürüne göz attım: *Özel dedektif – A.C. Tubor – 30 Castilla Vieja Caddesi – Madrid – İspanya – Ketumluk garanti.*

Suratımda güven dolu bir gülümsemeyle, ama fazla güven gösterisinde bulunmadan paraları saydım. Parayı masasının ahşabına bıraktı, kaşlarını çatarak ellerini geri çekti. İkimizin de şüpheleri vardı. Birden tehditkâr bir sesle konuştu:

"Bir fiş doldurmam gerekiyor."

Adam, klasöre doğru ilerlerken -ilkbaharın ilk günlerine benzer soğukluktaki bu odanın içinde bir masa ve iki sandalyenin dışında, sadece bu dik dolap vardı- adamın cılız ve kısa bacakları olduğunu düşünmekte haklı olduğumu fark ettim. Elinde turuncu bir gömlekle geldi, oturduktan sonra gömleğin ceplerinde bir tükenmezkalem araştırdı. Küçük bir kâğıdın üzerine günün tarihini attı ve sormak için öne eğildi:

"Ad?"

"Benimki mi, onunki mi?"

"Fişler ve dosyalarda hep müşterinin adı yazılıdır. Müşteri de sizsiniz."

"Malabia, Jorge Malabia," diye yanıtladım.

Adımı, adresimi ve telefon numaramı da ekledim,

ardından María José için bir ev adresi uydurdum: 37, Sancho Dávila Sokağı.

"Tam olarak ne istiyorsunuz?"

"Her şeyi. Takip edilsin, ne yapıyorsa, kiminle görüşüyorsa bana iletilsin. Ayrıca çalışıyor. Halka açık bir kütüphanede. Fernández de Oviedo'da. Numarasını hatırlamıyorum. Ama o caddedeki tek kütüphane. Rehberde yazıyordur."

"Bana onu tasvir eder misiniz? Varsa bir de fotoğrafını verin."

Hiç hüzün duymaksızın fotoğrafı ona teslim ettim, sanki tuhaf ve kırılgan bir duyguyla rahatlamıştım.

"Boyu burama geliyor," derken ayağa kalkıp ağzımın hizasını gösterdim. Tam sarışın değil, açık kumral yazın. Gözleriyse bilmiyorum, belki yeşil. Ama her zaman değil. Bir şey öğrendiğiniz zaman bana telefonla haber verin."

Ben oradan çıkarken paralar hâlâ masanın üzerinde duruyordu. Ona adının María José Lemos olduğunu söylemiştim ve bu ad kulağa hâlâ doğru çalınıyordu; oydu işte, gövdesinin bir parçası gibi, teni gibi. Bu ad ona çok yakışıyordu, sanki onu ele veriyordu.

Kendine özel detektif Tubor dedirten adam sokağın köşesindeki bistroya inip bir şişe Rioja şarabı ısmarladı. Tezgâhın arkasındaki herif onun suratına bile bakmadı, hatta görmezden geldi; Tubor duraksadı. Sonra aralarındaki çinkodan pis tezgâha bin pesetas koydu.

"Gecikmiş borçların tamamını karşılar," dedi.

Bir masaya oturdu, gerginliğini atmak için bir kadeh

doldurdu, gerisi keyif için geldi; bu içki âlemi üç gün sürdü. Nihayet uykuya dalıp odasında uyandığında, kafasını ensesine kadar çiçekli küvete daldırdı. Sonra ceplerini boşalttı, sabah ayazına çıktı ve San Blas Kilisesi'ne yollandı. Rahibin, karşıdaki dükkânından bir mum satın aldı, avluyu geçti, sola döndü ve dileklerini hep kabul eden Meryem Ana'ya doğru yürüdü.

Küçücük bir Meryem Ana'ydı, kabaca tahtaya yontulmuştu, kocaman gözleri vardı, cılızdı, zavallıydı; sanki ondan istenen dilekleri, kendini affettirmek için yerine getirmek zorunda hissediyordu, Tubor da bunu çıkarları uğruna kullanıyordu. Dizüstü çöktü, konsantre olmaya çalışarak birkaç kez *Kutsal Meryem* duasını okuyup inancına biraz daha coşku katmaya çalıştı. "Tanrı'ya inanmıyorum ama Azize Meryem Ana'ya kesinlikle inanıyorum," diye defalarca söylemişti.

Bıkkın ve korkak, bir şarap şişesinin önünde, gölgelerin kir içindeki panjurlara düşmesini bekledi. Arşivdeki mobilyada yarım düzine şişe zulalamıştı. Geceyi ve apartmanın sessizliğini bekledi. Sonra iki kat indi, holü aşıp Westinghouse şirketinin gece bekçisini aradı.

"Makine," dedi.

Öteki pürtüklü suratını kaşıdıktan sonra bildirdi:

"Beş duros. Artık beş duros oldu."

Bu uzlaşmanın ona daha pahalıya patlayabileceği geçti aklından.

"Beş," dedi adam ve paraları uzattı.

Artık elinde son model, elektrikli bir daktilosu vardı, gazete ilanlarındaki gibiydi.

RAPOR 3/2/78-859

Birçok denemeden sonra, M.J.L.'nin yerini ve kimliğini bulabildim, göründüğü kadarıyla evi, işi ve kadın arkadaşları arasında -onların adlarına ulaşamadıysam da, bu ayrıntının pek önemi olduğunu sanmıyorum- gayet sıradan bir yaşam sürüyor. Crito Rey'e gitmek için bindiğim 12 numaralı otobüste...

Böylece günlük bin pesetas karşılığında, María José'nin Santa María Hapishanesi'nden çıktığını öğrendim; onu arkadaşlarıyla yollarda gezinirken, sis basmış, soluk bir güneş ışığının süzüldüğü, deniz kulübünün en hassas balıkçı teknelerinin bağlı olduğu rıhtıma inerken görebildim; bu kadın kesinlikle mutlu değildi, nedeni de benimle birlikte olmamasıydı; hayatta hangi davetsiz misafirin ona yazmamı engellediğini merak ediyordu ya da satır aralarında yeniden buluşma sözü içeren son mektubumu ölçülü bir iyimserlikle hayal ediyordu.

Onu çevik ve alaycı, kalemimle yazılmış bunca inatçı yalandan sonra gençleşmiş, hatta bir çocuğa dönüşmüş olarak görüyordum. Özgür, ince, hızlı, bir zamanlar dolaştığımız manzaraları aşıyor, birbirimize dokunmak ve öpüşmek için arandığımız gölgelik alanlarda duruyordu. Yüzündeki çiseleyen yağmur serpintileriyle, uzun bacaklarıyla farkına bile varmadan ilk defa buluştuğumuz sokağın köşesine doğru ilerlediğini de görüyordum.

Durmadan yinelenen bu mutluluk yirmi gün sürdü. Tubor telefon etti ve ofisine iki sokak ötedeki bir kafede randevu verdi. Oturduğu masanın üzerinde bir kadeh

şarap duruyordu ama ben bir şey içmek istemedim. Bana açıklayacağı şey konusunda gergin olduğunu hissediyordum, çirkin gözleri şefkat ve korku karışımı tiksinç bir ifadeyle bana dikilmişti.

"Size her şeyi mektup yoluyla anlatamazdım. Bana bir görev verdiniz, ben de yerine getiriyorum. Asla kimseyi hayal kırıklığına uğratmam. Bana koşulsuz inanabilirsiniz. Muhbirimin ücreti ve günlük masraflar bana neredeyse kazandığımdan fazlasına mal oluyor. Ama sözüm sözdür."

Şarabını tek yudumda bitirdi, eliyle bir kadeh daha ısmarladı. Anlatacağı öyküyü yeni bir armağan gibi bekliyordum, onu almak ve kucaklamak için içimde yer açıyordum. Bir yudum içti, sigarasını yaktı.

"Montera ve Bécquer sokaklarının kesiştiği yerin sizin için bir anlamı var mı?"

"Hayır, Madrid'in o semtine pek uğramam."

"Güzel. Siz tek olmalısınız. Orada, Bécquer Sokağı'nın köşesinde bir randevuevi var. Oraların en iyisi ya da en pahalısı. Gücenmeyin ama, 7'si pazartesi, saat öğleden sonra beşi çeyrek geçe o eve girerken görüldü, öngörebileceğiniz gibi yalnız değildi."

Şaşkın, afallamış bir halde kem küm ettim:

"Ama saat altıya kadar kütüphanede çalışıyor."

"Rica ederim. Kadınların her zaman bir bahane bulduğunu bilirsiniz. Kusura bakmayın ama sanki bunun için dünyaya gelirler. Yani bahane uydurmak için."

"Peki adamı da görmüşler mi," diye sordum.

"İlk seferinde değil. Her şey yıldırım hızıyla olmuş.

Daha sonra görmüşler ama. Adam, her gün iş çıkışında, 4022M plakalı Seat marka bir arabanın içinde onu bekliyor. Adam uzun boylu, sizden daha yaşlı, saçları kırlaşmaya başlamış biri. Çok iyi giyimli."

Nereye gittiklerini doğrulamasını rica ettim, ayrıca adamın orada onu götüreceği bir dairesi var mı diye sordum. Bir haftalık parasını da peşin verdim.

Baharın ilk gerçek günüydü. Azap işte o zaman başladı. Bir şişe viski alıp odama çıktım, arada kapıcıya selam verdim, asansörde yanlış düğmeye bastım. Pencereleri kapattım, çüküme bile bakmadan soyundum ve yatağa uzandım: kapı zilini susturdum, telefonu fişten çektim. Bir yandan içki bir yandan sigara içerken, hiç zorlanmadan María José'nin Santa María'daki kütüphaneden çıkıp arabaya bindiğini gördüm. Öpüşmediler; yüzü belli olmayan, güçlü, yorulmak bilmez adamın Villa Petrus'ta kiraladığı, belki de sahibi olduğu küçük şalede olacakları geciktirmek istercesine rahatsız bir şekilde gülümsediler. Kızıl kiremitli damı olan İsviçre usulü bir şaleydi, dünyaya benim odam kadar kapalıydı. Bu sayede büyük yatağın bekleyişinde önce birbirlerini okşayacaklardı, belki de o an sarılıp yere yığılacaklardı. María José kendini başkasına soydurmazdı. Benimle birlikteyken ayakta durup elbiselerini çıkarır, yüzünde hınzır bir gülümseme, uyarılmamı, sabırsızlığımı ölçer, bundan zevk alırdı. Küçük ev gürül gürül akan nehrin kıyısındaydı, pencerelerinden batmakta olan güneşin ışınları içeri süzülüyordu. Pencerenin batıya baktığını biliyorum çünkü onların olduğu şale tıpatıp onunla buluştuğumuz eve

benziyordu. O anda, imgeler gözümün önünden geçip gitmeye başladı; dört duvarla çevrili el yordamıyla arayarak, izleyerek, kovalayarak, başkasının mutluluğunu yaratırken yapıldığı gibi. Zamanında temiz, kutsal olan, artık grotesk, hayvanca bir şeye dönüşmüştü. Şimdi imkânsız birleşmeleri, çılgın çiftleşmeleri keşfetme sırası onlardaydı: kırlaşmaya başlayan adam gitgide daha yırtıcı oluyordu, María José, sürekli daha hayvansı bir şekilde kendini aralıyordu, o genç kız vücuduna göre oransız olan çok geniş kalçalarını neredeyse bağırsaklarını gösterircesine açıyordu, bir zamanlar benim kulağıma haykırdığı -eskiden, bir daha da asla- aşk sözcüklerine müstehcen yüklemler katarak dileniyor, yalvarıyordu.

Kusmam kesildiğinde geceyi her arabanın, her trafik lambasının, her yayanın kısa süreli de olsa bir oyalanma, bir unutuş sağladığı ıssız denebilecek sokakları yalpalayarak tamamladım.

Nisan ayı böyle geçti, üzüntümün gün geçtikçe köpürdüğünü görerek bir tür utanç duyuyordum. Arkadaşların ve afişlerin aldatmasıyla gittiğim Sevilla *feria*'sından ölümüne sıkılıp bitkin düştükten sonra Madrid'e döndüm ve Tubor'u o kadar çok aradım ki, sonunda telefon numarasını ezberledim. Bir hafta boyunca, telefonun öteki ucundan ses çıkmayınca, Castilla Vieja'daki ofisine gittim. Kimse yoktu. Özel dedektifin yazgısı hakkında kimse bir şey söyleyemedi bana. Bu şakanın bana kaça patladığını hesaplamayı reddederek eski tembel hayatıma ve uyurgezerliğime döndüm.

Ama mayıs ayı başında Tubor beni aradı:

"Sizi araya araya bir hal oldum, kimse cevap vermedi. Size anlatacağım çok ilginç, çarpıcı bir şey var. Ofisimden taşındım, tam bir fare deliğiydi. Arkadaşlarımı, müşterilerimi ağırlamaktan utanıyordum. Çok acelem var, gitmem gerekiyor ama sizi yarın saat beşte Barajas havaalanının dış hatlar terminalinde bekliyor olacağım. Akşamüstü saat beşte tabii, kafeteryada. Beş bin pesetas getirmeyi unutmayın, elimde avcumda ne varsa harcadım sayılır. Uzun zamandır böylesi zorlu bir işe çatmamıştım. Unutmayın yoksa her şey suya düşer.

Onu bulmam zor oldu. Kalabalıkta, gümrüğü geçtikten sonra gelenlerle yazgılarını hoparlörlerin kekelemesine teslim etmiş olan, şefkati az da olsa hak edenler arasında siluetini ayrımsamak kolay iş değildi. Aynı iğrenç, ciddi, temiz, sinekkaydı traşlı kafa. Giysileri Tubor'unkilere hiç benzemiyordu: yeni, hatta fazla yeniydi; gömleği göz kamaştırıcı beyazlıktaydı ve siyah ve gümüş renkli kravatını daha iyi gösteriyordu. Ama ayakkabılarında özensiz davranmıştı; boyasız, burunları havaya kalkmıştı. Masanın üzerinde kahverengi, kare, adının yaldızlı baş harflerini taşıyan küçük bir bavul duruyordu. Bir kasayı andırıyordu.

Sessizce el sıkıştık, ben de ona bir rulo halinde banknotları uzattım. Birkaç kelime konuşabildik, uçağı kalkmak üzereydi. Bana nereye gittiğini söylemedi, zaten bu benim de umrumda değildi. Sadece birkaç cümleyi ve kıllı ellerinin masanın üstünde kıpırdayışını anımsıyorum.

"Bu size inanılmaz gelebilir, ama gerçeğin ta kendisi.

Her şey araştırıldı, doğrulandı. Bana hayatta verilen en güç vakaydı. Kadın kayboldu, uçup gitti. Kütüphaneye dönmedi, evine uğramadı, kimse bir şey bilmiyor. Denir ya; buhar oldu."

"Ya fotoğraf," dedim usulca.

"Ha elbette," dedi, cebinden gıcır gıcır bir cüzdan çıkardı, içini karıştırdı, çıkardığı artık her yeri selofan kaplı fotoğrafı özenle masaya bıraktı.

Adam sağa sola bakıyordu, sanki aktarma yaptıktan sonra kaçıp gitmişti. Onu selamlamadan kalktım, bir taksiye binmek için oradan ayrıldım.

Kısa süre sonra, acımasız yaz Madrid'in üzerine çöktü. Üç ay cehennem, diyordu insanlar. Günün birinde, öğleden sonra postası bana İsviçre'den yollanmış bir *Presencia* sayısı getirdi. Pek heyecan duymadan baktım, açıp aşağıdaki haberi okudum:

María José Lemos, öğrenci, askeri darbeden bu yana Latorre Adası'nda mahkûmdu, cezaevinden çıkıp özgürlüğüne kavuşacağı 5 Nisan günü Ulusal Muhafızlar tarafından tutuklandı. O günden beri kendisinden haber alınamıyor, hiçbir asker ya da kolluk kuvveti onun nerede olduğuna dair bilgi vermeye yanaşmıyor.

PAZARYERİ

Martha, eğlenceyi fazla kaçırmış olduğundan, gecenin bir yarısı uyandı, kendini oyaladı, her zaman yaptığı gibi Helena'nın okşamalarına maruz kalmamak için ağlamadı. Mutlu düşüne dönmek istedi, başaramadı. O zaman hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, gözleri yaşlı yüzünü yastığa yapıştırdı, gecenin karanlığında ne kadar yalnız, ne kadar mutsuzdu.

Ama Helena anladı, bir şey söylemeden odasından geldi. Sabırla trajediyi dinledi.

"Güzelim düşümün yarısını çaldılar; bir plaj, deniz ve beyaz atlar vardı."

Öteki küçük kız, Judith, kederine ortak oldu.

"Ben de güzel ve tuhaf bir düş görüyordum, ben uyanınca kaçıverdi, kaybettim ve hiçbir şey anımsamıyorum."

Gün doğduğunda Helena küçük kızları giydirdi ve birlikte pazara gittiler.

Giriş çok genişti ama birkaç adım sonra Kurtuba'daki camiideki gibi, damarları yoğun renklerde mermerden koca kalın sütunlar çıkıyordu insanın önüne; bu da tek sıra halinde ilerlemeyi, kendine yer açmayı, dolambaçlı yollardan geçmeyi gerektiriyordu, nihayet bir çeşmenin sürekli aktığı *azulejos* kaplı büyük bir avluya varılıyordu. Kubbenin hemen altında yarı uykuda kanatlı dağsıçanları uçuşuyordu. Biri alçaldı ve Helena'ya hiç bakmadan küçük kızların kafalarını hafifçe kemirdi ve onları alıp yeni bir sütun ormanının içinden sunağa götürdü, orada onları yüce bir melek gülümseyerek karşıladı ve ne istediklerini anlamak için soru sormaya bile gerek duymadı.

Helena hâlâ girişin eşiğindeydi, belki unutulmuştu, her adımda dikilen benekli, dev kalın silindir şeklindeki sütunlar hareket ederek onu buyurucu bir labirente dönüşen titrek bir yolu izlemeye zorladı ve tatlılıkla kanatları olmayan bir kapının önüne çıkardı; kaldırımda ellerinde düşün ve dokunulmaz saçmalığının kaçınılmaz simgesi olan gelincik taçyaprakları tutan küçük kızlar onu bekliyorlardı.

KEDİ

John hakkında tatsız birçok şey söylenebilir ya da düşünülebilir. Ama yalan söyleyebileceği asla aklımdan geçmedi; kendi işlerine gelecek bir masal uyduran insanlara karşı büyük bir horgörüsü vardı.

Öyle ki neşeli bir havayla, sek martini eşliğinde, bana özellikle çuvalladığı evliliklerinden birinin hikâyesini anlattığında samimiyetinden bir an bile kuşku duymadım. Benim için bir daha izleyemeyeceğim bir filmi görmek ve dinlemek ama inandırıcılığından kaygı duymamak gibiydi. Yine de en ufak bir gülümsemeye bile yer yoktu.

Bir hafta önce Paris'ten dönmüştüm ve yokluğumda aşağı yukarı ortak arkadaşlarımız hakkında kulağıma gelen dedikoduları güncellemek, doğrulamak ya da yalanlamak niyetindeydim.

John geveze bir İngilizdi, bazen her şeyi can sıkıcı bir hafiflikle alaya alırdı ama asla kötü niyetli değildi.

İçtik, sonra aramıza uzun bir sessizlik çöktü; John, kaşlarını şüpheyle çatmış, dalıp gitmiş bir haldeydi.

Kadehini masanın üzerine bıraktı, bacak bacak üstüne atmış, kararlı bir profili gösteren duruşunu değiştirmeden konuştu:

"Fransız bir kadındı, sen de tanıyorsun. Tahmin etmişsindir, karı koca gibiydik. Rahip, evlendirme memuru ve bir türlü kopamadığı eski ve pahalı mobilyaların gelişinden başka eksiğimiz kalmamıştı. Büyükdedeler, dedeler, anne baba; kısacası Fransa tarihinin koca bir bölümü. Beniyse bir tek o, Marie, ilgilendiriyordu. Anımsadığın bütün Marieler arasında hangisi olduğunu düşünedur. Çıldırmıştım, bazen bunun cinsel bir çılgınlık olduğunu düşünüyordum. Onu görmek bana yetiyordu, unuttuğu bir mendili koklamak bana yetiyordu, o çıktıktan sonra arkasından tuvalete girmek bana yetiyordu. Her hafta görüşüyorduk, ya burada ya da Paris'te. İki üç gün üst üste. Gidip dönüyorduk. Arzum günden güne daha da bileniyordu ve kendimi bütünüyle ona teslim ediyordum, arzum beni hırpalıyordu, ben de hep daha fazla seviyordum. Hep daha daha istiyordum. Her daha, bir adımdan sonra ayağını ötekine koymak istediğin basamaklar gibiydi. Basamaklar aşağı doğruydu çünkü fiziksel ve zihinsel sağlığımı kaybetmekte olduğumun farkındaydım."

Omzu hâlâ bana doğru, Jeeves'e işaret etti, masaya iki kadeh daha geldi; ona sek martini, bana cin tonik.

Piposunu yaktı (dumanın ölümümü hızlandırdığını bile bile) ve bir süre düşlerine kaptırdı kendini; neredeyse gülümsüyordu ama bu sevinç dudaklarını yumuşatmıyordu. Her zaman olduğu gibi, böyle hikâyeler karşısında suskunluğumu bozmadan beklemeye geçiyordum; karşılığını da aldım. Johny bana bakmadan konuşmaya devam etti:

"Kediyi Edgar diye vaftiz ettim. Nedeni göğsünde beyaz dehşet benekleri olan kara bir kedi olması değildi.

"Bir akşam, konuştuğumuz gibi, Marie havaalanına geldi. Ben de onu almaya gittim ve her zaman yaptığımız gibi neşeyle kokteyllerimizi yudumladık. Mutlu evliliğe kadeh kaldırdık. Gülünecek bir yanı olmasa da komikti. Önce akşam yemeğine, sonra benim eve gittik. Sana söylemedim, belki bilmiyordum ya da benim için önemi yoktu ama apartmanın kapıcısı, yarı patronu beni gözüne kestirmişti ya da sadece benden sebepsizce nefret ediyordu.

"Daireme girdik, ışıkları yaktım. Oraya daha önce hiç gelmemişti. Çevresine baktı ve yüzünde gündüz gözüyle görmemiş olmasına rağmen onaylayan bir gülümseme belirdi. O zaman, yatağı kaplayan genç kız işi beyaz nevresimin tam ortasında büyük ve şişko bir kara kedi gördü, gördük. Bu kediyi hayatımda ilk kez görüyordum; anlaşılan, buraya gelip mırıldanma alışkanlığı vardı. Patileri göğsünün altına kıvrılmış, önce bize meraklı bir bakış fırlattı, sonra gözlerini yeniden yumdu. İçeri nasıl girmiş olabileceği hakkında en ufak bir fikrim yok. Birkaç şeyden şüpheleniyorum, hepsi bu kadar. Sırtını

ve boğazını okşamak amacıyla kediye yaklaştım, o anda Maria patladı. Bu iğrenç yaratığı hemen kapı dışarı etmezsem her yana pire saçacağını haykırarak bana kediyi defetmemi buyurdu. Bir yandan uluyor, tepiniyordu. Bir sigara yakıp kapıyı açtım. Birinin bizi karşılamak için sürpriz yapmasından hoşnut olduğumu söyledim. Beni geri zekâlılıkla suçladı ve kedi aceleyle koridorun gölgesinde kaybolunca kadar sürekli ellerini çırptı.

"Bir kadeh daha içelim; bir girizgâh için oldukça uzun oldu. Sonrasında olup biten benim için çok basit, ama açıklaması hiç kolay değil. O anda, asla o kadınla evlenemeyeceğimi kavradım; onunla birlikte yaşayamayacağımı, mutlu olamayacağımı anladım. Ona bu düşüncemi hemen söylemedim, gecenin kalanı da sabahın ilk ışıklarının yorgunluğu da, sanki bunu önceden sezmiş ve arzulamışız gibi geçti."

Bir yudum içti, piposunu tekrar yaktı ve yüzüne hem tatmin olmuş hem kışkırtıcı bir gülümseme yayıldı. Dönüp gözlerimin içine baktı, sonra da konuştu:

"Kafası çalışan herhangi biri, o günden sonra neden kadınlarla sadece serüvenler yaşadığımı ve hiçbirinin uzun sürmediğini anlayabilir."

KİNO TSURAYUKİ

Andradelerle tanışıp görüşmeye başlayalı iki yıl oldu. Bugün hayatlarının en ilginç bölümünü anlatıyorum, bilmediğim bölümünü de pek hata payı olmadan hayal edebiliyorum.

Her gün öğle saatinde Andrade uyandığında Marisol yataktan kalkmış olurdu. Güzellik kremleri ve mutfaktan gelen kahve kokusu ile yumuşamış tatlı bir ter kokusu odaya yayılmış olurdu.

Geceden kalma, artık ılımış viskinin sonunu bir dikişte bitirip sigara yaktı. Sigaradan kıvrılarak tavana tırmanan duman, kepenkler arasından süzülen günışığıyla aynı gridendi. Hüzünle, baharın hâlâ gelmediğini, nedenini kimsenin bilmediğini düşündü.

Marisol geçmiş-gelecek, sivil-askeri bütün hükümet-

ler, Kilise'nin ve oligarşinin vahşi küçük İncil'i olan tüm zamanların en önemli gazetesinin sosyal yaşam sayfaları yöneticisiydi. Banyodan çıktıktan sonra -yıkanmış, tıraş olmuş ve gösterişli bir sabahlığa bürünmüş- dar yemek odasına gidip Marisol'ün karşısında mükellef bir kahvaltı yaptı. Gazeteyi açıp sitemkâr bir havayla baktığını kadına unutturmaya çalıştı. Parlak gözleri, burun deliklerinin kenarındaki beyaz tozlar. Sempatik ve sinirli neşesi. Aman evet, bütün dünyaya tepeden bakıyordu.

Kaç kez onu yemin ederken duymuştu: "Bir daha asla, yemin ederim". Ya da bir başka versiyonu: "Partilere gitmezsem fark ederler, ben de işimden olurum. Gidersem de, gölge gibi bir köşeye saklanıp hıyar gibi duramam. Gazete ve toplantılar olmadan da sana yardım edemem."

"Var mı bir yenilik," diye sordu Andrade.

"Bakacak ne zamanım ne isteğim var."

Andrade gazeteyi kalabalık ölüm ilanları sayfasına varıncaya kadar karıştırdı.

Kadını görüyordu, yarım greyfurta daldırdığı küçük kaşığı işitiyordu. Yeniden sakinleşmiş hissetti kendini, sonra kadın ona tombul büyük fincanda biraz daha kahve önerdi. Tek kelime etmeden kabul etti, gazeteyi kenara koydu ve sessizce gülen kadına baktı.

"Kızma, sinirlenme ama madem anlamaktan acizsin, neden gazetenin sayfasını inceleyip duruyorsun? Anahtarı bende, sonra sana açıklarım, her zamanki gibi. Ama önce anneciğini bağışla ve bir gülücük ver bakayım."

Bahar, salonun büyük camından arada bir kendini göstermeye başlamıştı, sonra pişman olmuşçasına gerisin-

geri kaçıp bulutların ve rüzgârın ardında yok oluyordu.

"*Country*'deki öğle yemeğine yetişmek için elimi çabuk tutmalıyım. Gazeteyle vakit kaybetme, dullar senin alanına girmiyor malum. Ben de can çekişmekte olan iki kişiyi gözüme kestirdim. İyi şanslar, esenlikle kal. Günün programını unutma. Camarosa ile çuvalladın."

Ona alayla, tatlılıkla gülümsedi, sonra giyinip süslenmek için yatak odasına geçti.

Bir Amerikan üniversitesinde eğitim almış olan Marisol, evde bir beslenme rejimi dayatmıştı; Andrade de zamanla buna alışmıştı: bol kahvaltı, öğlen ufak tefek bir şey, çoğu zaman da akşam yemeğine dışarı çıkıyorlardı.

Öğleden sonra biraz ajandaları üzerine çalıştı; biri yılın, öteki gelecek yılın ajandasıydı. Ne de olsa hepsi 1 Temmuz'dan önce ölmüyorlardı. 10 Eylül, boş sayfa. Yaprakları karıştırmaya başladı, ekim ortasına kadar hiçbir ziyaretin not edilmemiş olduğunu gördü.

Andrade geçen yüzyılda büyükdedesi ya da dedesi, sahipsiz arsaların çevresine dikenli tel çekmiş oldukları için kaygısız bir yaşam sürüyordu. Karmaşık bir dizi miras sonucunda bu uçsuz bucaksız otlak, bugün küçülmüş olsa da, içi boynuzlu hayvanlar ve kısraklarla dolu bir şekilde yasal olarak onun üstüne geçmişti. Havale ya da hesaplaşma zamanı geldiğinde kâhya düzenli olarak dolandırıcılık yapıyordu. Ama Andrade'nin eline geçen bile masraflarını fazlasıyla karşılıyordu. Soylu -bu da biraz imrenme nedeni oluyordu- ama çöküşte olan bir aileden gelen Marisol, eve gazeteden aldığı maaşı ve ni-

şanlının ya da sosyete balosuna katılan genç kızın elbiselerini diken adsız sansız bir terzinin adını yazdığı için, neredeyse Andrade'nin rantları kadar dişe dokunur ekstraların parasını getiriyordu. Birbirlerine hayatta ve yatakta eşlik etmelerinin yanı sıra, ikisi de eli açık, tasasız ve öngörülemeyen bir çiftti.

Üstelik Andrade yıllardır bir roman yazıyordu. Kimse bu romanın tek sayfasını görmemişti, belki kendisi bile. Bir edebiyat yapıtının tek izi, çalışma masasının üstünde duvara çivilenmiş eski püskü bir afişti. "Öyle bir edebi yapıt ki onun yanında bugüne kadar yazılmış olan her şey, karşılaştırılınca, bir lise öğrencisinin düzyazısına benzer." Tüm benzerlikler rastlantısaldı.

Andrade, Marisol'ün beklenmedik telefonunun, onu bu bitmek bilmez romanın çok çetrefilli dördüncü bölümün yazımına başlarken yarıda kestiğini bildirirken yalan söylüyordu. O sırada dibi asla görünmeyen son konyak kadehiyle biraz karbonat sonucu öğle uykusunda olduğu hemen hemen kesindi. Marisol kendi kendine şöyle düşünmüş olmalıydı:

"Kıpırdanma zamanı, yakışıklı. Bu sabah Estévez, Ramón öldü, iki ameliyat için hastaneye yatmıştı. Ani ölüm, kalp. Arkadaşındı, çocuğu yok ve Moron poligonunda paraşüt hastasıydı. Yas elbisesi falan yok, aptal, kuralcı katı bir takım elbise, kravat takmayı unutma, ayrıca söylemeye gerek yok, kederli bir yüz ifadesi."

Birkaç saat içinde Andrade, Estévez ile arkadaşlığına anlamlar yükledi, ufak tefek anıları şişirdi, düzenli bir şekilde görüştüklerinde karar kıldı, hani neredeyse ara-

larında derin bir dostluk olduğuna inandı. Lise, askerlik, kurslarda paraşütle uçaktan cüretli atlayışları, havayı paraşütle yararak geçmeleri, karınüstü acıyla ama mutlu, çoğu zaman tekin olmayan arazilere düşüşleri. İçki âlemleriyle, iç dökmelerle kaynamış derin dostluk.

Yüzünü hiç görmediği eski dostu Doktor Estévez'in fiziksel olarak neye benzediğini bilmek ya da sezmek gereksizdi. Ölümler bütün çehreleri birbirlerine benzetirler ve yüzlerine hepsine ortak ilgisiz, alaycı bir ifadenin izi kalır (bizim de kalacaktır): "Ya ben, benim sözleşmemi kim harfiyen yerine getirecek?"

Günbatımında, çok ince, belli belirsiz beyaz çizgili lacivert takım elbisesini giydi. Kendi yaşadıkları yere çok yakın, kentin kuzeyinde birkaç blok yürüdü. Ölüm defterini herkes kolaylıkla anlayabilsin diye çok belirgin okunaklı harflerle yazıp imzaladıktan sonra fısıltılarla dolu odaya girdi, hiç kabalık yapmadan siyah-altın sarısı tabutu es geçti. Genç dul kadının çevresini koruma ve avutma amacıyla çevreleyen bir kalabalık vardı, bu da kadının kimliğini açıkça belli ediyordu. Hiç kıpırdamadan, gözünden tek damla yaş gelmeden, topladığı kapkara saçlarıyla çok güzel bir kadındı. Son altı ayda görmüş olduğu en çekici umuttu bu.

Bu dul kadın kireçle yeni sıvanmış bir duvar kadar bembeyaz solgun bir yüz, anlamdan yoksun, pek farkına varmadan beklenmedik bir darbe aldığının belirtileri; bu darbe hayatını ikiye bölmüştü, çok geçmeden bulanıklaşacak, gitgide daha az acılı hale gelip bir anılar topluluğuna dönüşecekti.

Önceden tasarlanmış saçma sapan sözler hazırlamıştı ama hepsini aynı cinsten başka sözlerle değiştirerek fısıldadı:

"İnanamıyorum. Ramón, sevgili dost. Huzur içinde yatsın."

Sonra kendini unutturmak istercesine geri geri uzaklaştı, bir köşeye saklandı, garsonun sunduğu kahve ve portoyu reddetti. Bir saatlik yakarılardan, aileden, dostlardan, iki katına çıkan hıçkırıklardan sonra, kimselere çaktırmadan oradan toz oldu ve evine gelip tüm yokluğuna rağmen, bir tür ar duygusuyla dahice demekten kaçındığı, bitmek bilmeyen romanını yazmak -yalan- için evine döndü. Aslında Marisol'ü beklerken bir kadeh konyak içmek, piposunu tüttürmek, yazarının adı bile bilinmeyen, başlığı olmayan, akılda kalmayan, polisiye serüvenler okuması gerekiyordu.

Her neyse, Estévez'in cenaze törenine kısaca uğradıktan sonra, Andrade işe koyuldu. Ajandalarını çıkardıktan sonra, o gün 21 Eylül olduğundan altı ay sayıp yazdı: "Gelecek yıl 20 Mart; Bayan Estévez. Aşağı yukarı bu günler."

İçinden, konyağın da yardımıyla çalışkan biri fırladı, çok tatmin edici bir bilanço çıkardı. Sonuç; on iki ziyaret, bazen kaçamak yılın her yarısı birkaç telefon ve toplamda sadece ve sadece iki başarısızlık. Ya çok geç kalmıştı ya da göz dikilen yeri bir yıl önceden, ilk yas ziyaretinden önce başkası kapmıştı.

Bunlarda şiirsel olmayan birşeyler vardı, mutlu sonuçlar doğuran yüce bir şiirin ortayerinde bir memurun ofise geldiğinde kart basması gibiydi.

Pek bitkin düşürmeyen bu iş, iki yıl önce okumuş olduğu Japon yazar Ki no Tsurayuki'nin 905 yılında yayımlanmış ve yirminci yüzyılda barbar dillere çevrilmiş şiirsel bir masalıyla doğmuştu.

Şair, öyküsüne, bir mezarlığı ziyaret ettiği sırada, elindeki büyük bir yelpazeyi bir mezarın toprağına hiç usanmadan sallayan, çömelmiş, çok tatlı genç bir Japon kadınını gördüğünü söyleyerek başlar. Bilginin ve şiirin anası -merakla harekete geçen- Ki No, genç kadına yaklaşır, geleneksel olarak üç kere eğildikten sonra kadına sormayı göze alır. Sözcüklerden medet ummak yerine sadece yüzündeki ifadeyle sormuştur. Kadın -bütün güzel kadınlar uzun yıllar boyu ölümsüz ergenlere benzerler- bileğinin hareketlerine ara verip başını kaldırarak çekingen ve donuk bir Japon ifadesi takınır. Sonra hüzünle konuşur: "Kocam hayattayken, mezarının toprağı ıslak olduğu sürece ona bağlı kalmam için bana yemin ettirdi. Sonbahar da öylesine yağmurlu geçti ki!"

Böylesi bir güzelliğin çok etkisinde kalan Andrade, birtakım tuhaf konuşmalarla bir deneyimini anımsadı. Hesap kitap yaptı ve her dulluğun, altı ay yalnızlıktan sonra terk edilmiş kadının kabuğunu sarsacağında, daha kırılgan hale düşen kadının ıstırabından yararlanmanın ve bununla hava atmanın olası olduğunda karar kıldı. Bir iş yolculuğunda olduğum için ne kadar zaman geçtiğini, sürekli Marisol'ün suç ortağı bilgeliği gözetimindeki Andrade'nin muhasebesinin neresinde olabileceğini anımsamıyorum. Ben, metresinin Andrade'yi kolaylıkla kendi beklentisini gerçekleştirmeye ittiğinden şüphe ediyordum: Ölünün sunduğu hedeflerin genç, gü-

zel ve tanımsız bir niteliğe sahip olması –biz klas diyelim- koşuluydu.

Nihayet dünyanın en sevilen kentine döndükten, Meksikalı bir şairin dediği gibi "ne Romalar, ne Viyanalar, ne Parisler" ve Bakan Bey'e olup biten, anlatır gibi hesap verdikten sonra yaşanan kimi talihsizliklerin haberini aldım. Evdeki günlük karmaşaları geçip Marisol'ün ölümü ile daha öncesinde Andrade'nin geçirmiş olduğu araba kazasını anımsıyorum. Andrade, yılda iki kez denk geldiği dullardan birine delicesine âşık olup sonunda da evlenmişti. Adı Hortansia idi, adı Hortansia yani. Erotik zevklerde ondan daha becerikli, yatak odası oyunlarında daha inandırıcı, doğuştan yosma; Andrade'yi hiç zorlanmadan önce yargıcın, sonra rahibin önüne çıkarmıştı.

Kadın önsözü büyük bir dil ustalığıyla yazmıştı, yazın bembeyaz güçlü kalçaları sezdirmek için yırtmaçlı etekler; kışın da cömert masmavi kıçını gösteren, hayal ettiren, arzulatan dapdaracık pantolonlar.

Bunlar çoğu zaman fısıldanıyordu, bazen de yakın arkadaşları tarafından açık sözlülükle dile getiriliyorlardı, abarttıkları için de sonunda karalamaya çalıyorlardı.

Ama o kafayı takmıyordu çünkü söylenenlerde doğruluk payı olsa bile, cinsel oyunların sabaha unutulduklarını ve tüm gerçekliklerini yitirdiklerini biliyordu.

Balayından sonra kente dönmüştü. Hain bir yoldu ve güneşle plajların arayışında yalnız başına arabayla gezen Andrade, bir kamyona çarpıp can çekişir halde bir kliniğe yetiştirilmişti; sonunda da erkekliğini ve iki bacağının kullanımını yitirmişti.

Bundan böyle, gündelik şekerlemelerinden birinden uyandığında, uzlukla kullanmayı öğrendiği tekerlekli sandalyesine rahatsız oturmuş olan Andrade, dünyayı, içinde bulunduğu odayı yeniden fethetmek hevesine kapılıyordu.

Artık karısı Hortensia'nın bir erkek sesinin fısıltısını yatıştırarak ona, "merak etme, akşamdan önce uyanmaz" dediğini işitiyordu. Herhangi bir sözcükten daha acımasız sessizlikler, uzadıkça uzayarak hasta, ömür boyu sakat odasını ziyaret ediyorlardı.

Ajandalara ihtiyacı olmadan, Andrade az kalsın hayatını yitirmiş olduğu, onu canlılar dünyasından, sağlık ve arzuyla devinen insanlardan koparan kazadan beri altı ay geçmiş olduğunu hesapladı.

KADIN

Kadın haftalarca can çekişmeden, morfinden, umutlardan, hemen şiddetle reddedilen üzüntü verici haberlerin yayılmasından, Kuzey Mahallesi kapılarını, pencerelerini örttü ve şampanyayla kutlanan neşesine sessizlik dayattı. Aralarında en akıllı olanı şöyle bir yorumda bulunmayı göze aldı: "Ne diyebilirim ki? Bana sorarsınız bu, sonun başlangıcı oldu, bilirsiniz pek kolay yanılmam."

Zavallı milyonerler, Kadın onlara öyle çok şey yutturmuştuki; bunların içinde en hüzünlüsü bir zamanlar hepsinin karısından, bir Arjantinlinin dediği gibi hâlâ tezek kokan şişman bayanlardan, çok ama çok daha güzel olduğunu söylemesiydi. Onlar da karıları da buyrukları ve horgörüleri kabullendikleri gibi, bu lafları saygıyla gülümseyerek sineye çekmekten başka çarele-

ri kalmamıştı. Hepsi Plaza Mayor'da şiddetle haykırılan diskurlardan başka bir dayanakları olmadan, Kadın'ın, bocalayarak politik, ekonomik, alışık olduğu düzenbaz hamlelerin sahibi, hepimizi yöneten yöneticiden inanılmaz şekilde daha tehlikeli olduğunu seziyorlardı.

Sonunda Kadın öldüğünde, umutlara ve dileklere son darbeyi indirdiğinde temmuz sonuydu; soğuk, rüzgâr, sağanak, her tür acımasızlığa uygun bir zamandı. Kapkara bulutlara bulanmış gökyüzünden, sonsuza kadar süreceği tehdidiyle yavaş, amansız, iğne gibi batan bir yağmur yağıyordu; paltoları, insan derilerini umursamadan, duraksamadan iliklere işlemeyi tercih ediyordu.

Nem, cenaze için ayaküstü dolaptan çıkarılmış elbiselerin kokusunu daha da arttırıyordu: Kimse kımıldamıyordu, ağızlarından ses çıkmıyordu, talihsizliklerinin tek bir sorumlusu vardı; soğuğun, yağmurun, rüzgârın, sıkıntının ustası olsa bile, onun da adı dile alınmazdı.

Çoğu kez yazılan, yayımlanan tarihten gerçeğe daha yakın olan küçük öyküye göre, can çekişenin yatağının başında beş tane hekim bulunuyordu. Her biri de bilimin de bir sınırı olduğu konusunda hemfikirlerdi.

Aşağıda, zemin katta, meraklı ya da aileye yakın gazetecilerin sorularını yanıtlamak için telefona cevap veren, sabırsız, yerinde duramayan bir başka adam vardı; belki o da hekimdi, her neyse, bu ayrıntının hiçbir önemi yoktu.

Adam Katalandı, ünlü bir mumyalayıcıydı; Adam onu bir ay önceden çağırtmıştı, hastanın gövdesinin, her gövdenin izlemesi gereken yazgıyı izlememesi şarttı.

Sessiz ama azimli bir rekabet, yukarıdaki beşliyle aşağıdaki tek adamı karşı karşıya getirmişti. Aşağıdaki, ilgisizlikle Montserrat Meryem'ine bile inanmazken; yukarıdakiler Lujan Meryem'i, Rioja Meryem'i, San Telmo Meryem'i, Yedi Yara Meryem'i, San Telmo Meryem'i ve Ebedi Yardım Meryem'i arasında bocalamaktaydılar. Ama özde hepsinin ortak noktası, Kutsal Katolik Kilisesi'ydi. Hepsi rahiplerin pazar günkü geğirtilerine inanıyorlardı.

Sözleşmesine uyabilmek için, Katalan mumyalayıcının cesede tam teşhis konmadan yarım saat önce ilk iğneyi yapması gerekiyordu. Görevlendirilen Katalan o güne kadar yeteneğinin birçok ve tartışma kabul etmeyen kanıtlarını sergilemiş olsa da, üst kattaki inançlılar, her tür mumyalama tasarısına karşı direniyorlardı. On iki yaşında ölü bir çocuğun uysallıkla bir koltuğa oturmuş, denizci elbisesine bürünerek durduğu bir fotoğrafı broşürde görmüş olduğumu anımsıyorum. Çocuğun her yaş gününde ya da ölüm yıldönümünde mumyası sergileniyordu -o da herkese yukarıdan bakıyor, zaman yitiyordu, yanakları hep pespembeydi, cam gözlerinde muzip bir pırıltı okunuyordu-. Yılda iki kere baş köşeye çocuk oturuyordu, hayatta olan birkaç yakını -zaman bal gibi vardı- onu çevresinde yer alıyor, onunla çay içiyor, pasta yiyor, küçük kadehlerde anason likörü içiyorlardı.

Hekimler, en gerekli olan ilk iğneye karşı çıkıyorlardı. Onları birleştiren Kutsal İnanç, ruhlar sonsuza dek melek seslerini dinleyeceklerdi; bu asla değişmeyecekti -belki de küçük kafalarına böyle kazınmıştı- ya da bu

dünyada hiçbir polisin bile aklına gelmeyen işkencelerin keyfini süreceklerdi.

Öyle ki bu litreler dolusu morfin soluk almayı kestiğinde birbirlerine baktılar, başlarını salladılar ve saatlerine baktılar. Saat tam akşamın sekiziydi. İçlerinden biri bir sigara yaktı, ötekiler kendilerini yorgunlukla koltuklara attılar.

Artık çürümenin görevini yapmasını, bir yeşil sineğin mevsime aldırmadan açık dudaklarda mola vermesini bekleyeceklerdi. Aziz Kilise onların, cesedin etini içlerine çekmelerini, hemen ardından gelecek pis kokuyu hissetmelerini, yedi kuşak kurtların usanç verici işini hayal etmelerini şart koşuyordu. Bütün bunlar, onların saygı ve korku duydukları Tanrı'nın sevdiğine karşılık geliyordu. Diplomalı biri inancı uğruna nöbet tuttuğunda dakikalar çabuk geçer.

Emilio, kutsallığın tartışma götürmeyen gösterilerine en saygılı olanı sessizliği bozdu:

"Aman Tanrım, gitgide daha bunaltıcı bir sıcak bastırıyor."

Daha sonra, herkesin bildiği üzücü haberi vermek için alt kata indiler.

Adam akşam yemeğini yiyordu ve bir baş işaretiyle haberi kabullendi. Sonra onlara yardımları için teşekkür etti ve faturalarını göndermelerini rica etti. Oradaki üniformalılardan birine parmağını uzattı; başta kendisininki olmak üzere, bütün radyoların acı haberi duyurmaları emrini verdi.

Yeniden yazılmış, düzeltilmiş, ölçülü hale gelmiş

şekli söyle bir şey oluyordu: "İletişim ve Propaganda Bakanlığı, sizlere Kadın'ın saat yirmi yirmi beşte sonsuzluğa göçtüğünü esefle bildirmek durumundadır."

Küçük bavuluyla rahatsızlık duyan Katalan doktor, merdivenin basamaklarını ikişer ikişer çıktı. İlk iğneyi hazırladı ve cansız bedenin sıcaklığına bakıp dehşete düştü.

Kapılar hâlâ kapalıydı, kalabalık inatla kıpırdanıp duruyordu. Polisler soğuk kahve dağıtımını bıraktılar, hemen arkasından seyyar satıcılar ortaya çıktı; *chorizo*, pasta, ılınmış serinletici meşrubat, örtü, kuruyemiş, çikolata satmaya başladılar. Pek kâr edemediler çünkü ilk gelenler saat dokuzda, Büyük Kent'in tanımadığı sefil mahallelerden, gecekondulardan, sac damlı barakalardan geldiler, mağaralardan, hatta toprak evlerden, yani çamurdan geldiler. Sessizce kente kirlerini bulaştırıyorlardı, utanmazlıkla bulvarın duvarlarında buldukları her boşluğa, girişi sıkı sıkıya kilitlenmiş ana kapıya doğru erişebildikleri her mermer basamağa mumlar yakıyorlardı. Yağmur ve rüzgâr kimi alevlere saygı gösteriyor, kimilerini de söndürüyordu. Gelenler sonsuzluğa göç etmiş olan merhumenin inanılmaz güzelliğini gösteren, aslına kesinlikle benzemeyen resimleri, gazete, dergi sayfalarını sağa sola yapıştırıyorlardı.

Sabah saat onda, kalabalığa her yarım saatte iki metre ilerleme izni verildi; itişip kakışarak beşli gruplar halinde bakanlığın kapısından girebildiler; polislerin en hoşlandıkları, histeriye en iyi ilaç olan yumurtalıklara atılan diz darbeleriydi.

Geceyarısı, bir haber mahalleden mahalleye yayıldı, küçük adımlarla ilerleyen kuyrukta metrelerce yol aldı: "Alnı yemyeşil, makyaj yapabilmek için kapıları kapatacaklar."

Yalan olsa da, bu haber, fısıldayan ve yas tutan binlerce, binlerce ölüsevicinin beklentilerine daha uygundu, bu yüzden de büyük kabul gördü.

ARAUCARİA

Peder Larsen, hayvan küçük köyün dik yokuşunu çıkmayı reddedince katırından indi. Üzerinde bir zamanlar siyah olan, yaşın ve ilgisizliğin sonucunda artık şişe yeşiline dönüşmüş bir cübbe vardı. Yoluna yaya devam etti, her ev kümesinin ortasında ağzı yarı açık, soluklanmak için durdu ve içinden sigarayı bırakması gerektiğini söyledi. Gövdeden ayrılmak üzere olan ruhları acılardan uzaklaştırmak ve kaçınılmaz olarak başlayan çürümeden kurtarmak için gerekli her şey yanında taşıdığı küçük siyah çantada vardı. Elinde küçük bir çanla yolu açan bir papaz yardımcısı çocuk yoktu, kimse sirke şişesini çalkalamıyordu, kendinden başka kimse her durduğu yerde dua etmiyordu.

Kirli beyaza boyanmış küçük ev, aynı sayılacak iki

evin arasına sıkışmıştı, hepsinin eğreti ve dar kapıları da kuru toprak yola açılıyorlardı.

Yaşı anlaşılmayan bir adam kapıyı açtı; ayağında espadriller, üzerinde bol pantolon vardı.

Haç çıkardı ve, "Buradan, Peder," dedi.

Larsen duvarları kireç sıvanmış odanın serinliğini hissedince kötü yapılmış yollardaki yakıcı güneşi unutuverdi.

Az mobilyalı bir odadaydı; iki kişilik yatakta, bir kadın kıvranıyor, gözyaşlarından en kışkırtıcı kahkahalara geçiyordu. Ağzından çıkan sözcükler, anlaşılmaz cümleler sessizliği yarıyor, güneşin geçici rahatlığında, yanına yaklaşan gölgelere erişmeye çalışıyorlardı.

Bir sessizlik, dayanılmaz bir pis koku; can çekişen kadın birden başını kaldırmayı denedi; hem ağlıyor hem gülüyordu. Nihayet sakinleşerek, "Rahip siz misiniz," diye sordu.

Larsen, kadın görsün diye ellerini cübbesine götürdü, hâlâ üzerinde olduğundan emin olmak da istedi. Ellerini havaya kaldırdı -kadın gözlerini kocaman açarak sadece ölümünün karşısındaki beyaz duvara bakıyordu- duvarda bir zamanlar renkli olup artık solmuş imgeler asılıydı; yıllarla üzerlerindeki kabartmaları aşınmış kimi asude, kimi trajik hepsi çıplak yürekler gösteren küçük kurşun madalyalar vardı.

Kadın birden, ruhunun kurtuluşu için haykırarak günah çıkarmaya başladı. Peder Larsen bu sözcükleri şöyle anımsıyordu:

"Ben on üç yaşıma geldiğimden beri ağabeyimle bahar ve yaz demiyor, öğle sonralarında, araucaria ağacı-

nın yanından geçen derenin kıyısında düzüşüyorduk. Kimin başladığını ya da esinin ikimize aynı anda mı geldiğini sadece Tanrı biliyor. Düzüşüyorduk da düzüşüyorduk çünkü aziz gibi bir yüzü olsa da bitirdikten hemen sonra yeniden başlardı, asla yorulmazdı, eh ben de hep daha fazlasını isterdim."

Ağabey duvardan uzaklaştı, başıyla hayır dedi, elini kız kardeşinin ağzına götürdü ama rahip onu durdurup mırıldandı:

"Bırakın yalan söylesin, rahatlasın. Tanrı dinliyor ve yargılıyor."

Böylesi sözcükler o güne kadar dinlediklerine bir yenilik getirmiyordu; insanların savaşla ya da sefaletle yok olup gittikleri bu virane köyde zaten kaçınılmaz olarak birçok ensest vakası vardı ama belki hiçbiri bu kadar inatla tekrar edilen, neredeyse evli çiftler gibi değildi. Daha fazlasını öğrenmek istiyordu, inandırıcı bir ses tonuyla, "Bu dünyada hayat böyle, ten böyle kızım," diye konuştu.

Gözleri yeniden büyümüş halde, huzur duyduğu kireçle sıvanmış duvara bakıyordu. Sonra yeniden gülmeye, gözyaşı dökmeden ağlamaya başladı sanki gülmekle ağlamak, sözcüklerinin ve vahim itiraflarının sesli biçimiydi. Larsen kadının ölmediğini, alay da etmediğini kestirdi. Kadın deliydi, ağabeyi -gerçekten ağabeyi iseonun deliliğini ifadesiz bir yüzle izliyordu.

Kasten yanlışlık yaptı, kadına *Tanrı Babamız* ve *Kutsal Meryem* dualarını okumasını buyurdu daha önce yaptığı gibi, tiksintisini bastırmak için bir an duraksadıktan

sonra yağlı ve karmakarışık saçlar üzerinden kadını kutsadı, içinden alnını öpmek geçmedi, yapamadı da.

Yüzünden hiçbir şey okunmayan ağabeyin eşliğinde evden çıkarken kulağına şu sözcükler geldi:

"Bir dahaki sefere ölürken size atla süt sağma taburesini anlatırım. Ağabeyim yardım etti ama hiçbir şey olmadı."

Sokakta güneşin ısrarcı beyazlığına dalan katır, çiğneyebileceği bir şeylerin arayışında burnunu boş yere kayalara sürtüyordu.

Çitlerine döndüklerinde hayvan sabırsızlıkla, uysallıkla tırıs gidiyordu; aynı anda, kırmızı şemsiyesini açmamış olan Peder Larsen, o gün ne öğrendiğiyle kadının umutla beklediği yeni can çekişmesinde öğreneceklerini hesaplıyordu.

Boş yere bir araucaria ağacı aradı gözü.

DOLUNAY

Adı Carmencita idi, taş çatlasa elli yaşındaydı. Yatağında üçüncü kez döndü, başına kadar çektiği çarşafı araladı ve uyuyamayacağını anladı. Buenos Aires'in pazar gecesinin sesleri hâlâ duyuluyordu.

Yorgun göğüslerini okşadı, bir an son âdet gününü aklından geçirdi, kesinlikle son âdet günü. Hemen her cumartesi hem kolayına geldiği hem de başa bela olmayacağını bildiği için, ziyaretine gelen delikanlının bu sonuncudan haberi olmadı. Sadece kendisinin bildiği bir sondu, kendi sırrıydı, kimse şüphelenmezdi bile, hâlâ incecikti ve makyaj yapmayı biliyordu.

Dayanamayıp ışığı yaktı, bir sigara tellendirdi. Sonra pencerenin perdesini açtı, o an gecenin karanlığında davul gibi sarkan, ayın sarı yuvarına başını çarpmak üzere olduğu hissine kapıldı. Anımsadı:

Güz sararmaya başladı bile
Bir köy şenliğinin eski davulu gibi

Şiirin sözcüklerini binlerce kez düşündü, artık varolmayan birçok şey gibi yitip gitmişti. Ayrıca:

Vardı, vardı, varmış
Artık hiç kalmamış

Dili ağzının içinde hareket ediyor, bu dizeleri söylüyordu. Sessizce. On üç yaşındaki korkusunu anımsadı, ilk kezdi. Ardından kısa enstantanelerle, tenlerini onunkine karıştırmış adamların yüzlerini, bedenlerini, hareketlerini, yüz ifadelerini, seslerini anımsadı ama hepsini çıkaramadı. Geriye tek bir tanesi, en aptalı kalmıştı, evlendiklerinde evin ihtiyaçlarına çok katkıda bulunduğunu görmüştü. Adam iki buçuk yıl boyunca dudaklarında bir gülümsemeyle, onun yazdığı şiirleri ve öyküleri beğenerek okumuştu. Ama bunların hiçbiri ciddi değildi, her okuma kafasına ve karışık saçlarına bir okşamayla bitiyordu. İki buçuk yıl, otuz ay, sonra Ayacucho sokağında çok aydınlık küçük bir daireye taşındı. Zaten o daire şu anda hüzünle ve hiddetle sigarasını içtiği, geçmişten başka şeyler gördüğü, kendi kesesinden yayınladığı ilk kitabıyla, dostlarının övgüler yağdırdıkları öteki kitapların yayımladığı, ödüller aldığı bu daireydi. Yine de o güne kadar yazdıklarının hepsinin, kimse farkına bile varmadan yok olup gidebileceklerinin, vasat ve iddialı olduklarının farkındaydı. Bunları biliyordu, kul-

landığı ve onu da kullanan erkeklerden nefret ediyordu. Onca yıldır.

Sanki olasıymış gibi, ânı, gençliği yaşlılıktan ayıran çizgiyi aramaya başladı. Her şartta, gövdesinde çöküş başlayalı çok olmuştu. Her zaman parlak cart renkli ergen işi ipek eşarplarla örtmeye çalıştığı gerdanındaki kırışık kolyeyi aklından çıkaramasa da kendini hâlâ genç, sağlıklı hissediyordu, zihni gövdesinin bozulmasını izlememişti, bundan emindi; dehşet verici, ısrarlı, bastırılamayan, önüne geçilemeyen, onu düşüşe, geri çekilmeye, ölüme sürükleyen hareketi izlememişti.

Ayrıca adını bile duymadığı bir gazetenin, edebi eleştiri yapması için ona bir çeyrek sayfa ayırmasını da becermişti; bu intikam çeşmeleriyle yaşıyordu. Birlikte olduğu adamların çoğu entelektüel faunaya aitti ve arada bir kitap yayımlıyorlardı; o da kalemini bileyip artık çanlardan, çıngıraklardan uzak iyice çatlamış alaycı gülümsemesini takınırdı.

Kuzey Mahallesi'nden uzaklaşan bir polis arabasının sirenini işitti ve bir kapı çarptı. İşte bir kadın daha bir yataktan çıkıyor, diye düşündü aldırmaksızın. Önceki yaz Mar del Plata'da, neredeyse özel denebilecek kuytu bir plajda Mario ile yaptığı konuşmayı anımsadı. Kendisi konuşuyordu, Mario'nun elleri de kumlarla oynuyordu. Tanrı'nın ya da doğanın ne kadar adaletsiz olduğunu söylemişti; elli yaşındaki bir kadının yirmi yaşında bir delikanlıyla bağı gülünç karşılanıyordu da, bunun tersi normal kabul ediliyordu.

Gün ağardığında son sigarasını söndürdü, komodi-

nin çekmecesini karıştırıp doğum kontrol haplarını ve uyku hapı tüplerini buldu. Ardından storları kaldırdı, artık günü geçmiş hapları yumuşak sabah ışığına doğru savurdu. Uyku haplarını bir şişe *jerez* şişesini ağzına dayayarak yuttu.

Geceden artakalan, çevresini saran karanlık onu bir inişin gerekliliğine inandırmaya çalışıyorlardı; yavaş ve çatışmasız bir dalış. Gücü kalmamış bir halde yine de başkaldırıyordu, kendini sadece altın renkli şarabın neşelendirdiği, kimsenin sarhoş olmadığı, şarkılar eşliğinde çember yapıp dönen dansçıların arasında kendini kapıp koyduğu bir köy şenliğinde görüyordu. Bu ona aitti, çiçekli bir elbiseyle hafifçe süzülüyordu, mutluydu; kırışıkları ve eklemlerindeki hafif ağrıları duyumsamadan, yüzünün derisi taze, pürüzsüzdü, mutlu yorgunluk yanaklarına pembelik getiriyordu; saçlarında bir karanfil, göğsünde bir karanfil, dudaklarında bir karanfil. O kadar mutluydu ki bu mutluluğu yitirme korkusuyla, el yordamıyla gölgede duran diğer uyku haplarını aldı, *jerez*'le yuttu ama fenerlerin mavi, kırmızı, yeşil rengârenk katlanmış kâğıtların sardığı mumların ışığında kesintiye uğramayan dansının neşesi geri gelmedi; yatağın emiş gücü daha güçlü geldi; huzurlu, şiddetsiz, karanlığın efendisi ve kölesi, batmaya boyun eğdi, çenesini örten çarşafa nüfuz etmiş uçucu lavanta kokusunu son bir kez içine çekti.

YARIN BAŞKA BİR GÜN OLACAK

Yağmur, Ramblas'ı neredeyse tamamen boşaltmıştı ve tek kalanlar camekânlı tek kafede toplanmışlardı; o kafeye girmesi ona aylar önce yasaklanmıştı.

Sonia boş evin sundurmasının altında ayakta durmuş, yorgun düşmüş yağmurun hafif bir çiselemeye dönüştüğünü, sonra durduğunu gördü; o sırada havayı gitgide soğutan bir rüzgâr çıktı; o bunları iyiye yordu. Az ileride, geniş yürüyüş yolunun öteki yanında, kentin ışıkları birer birer yanmaya başlamıştı. Gece iniyordu, ıslak soluk mantosunun kokusunu için çekerken umudun da belirdiğini düşünüyordu. Pek inanç duymadan gülümsedi, daha önce dinlemiş olduğu inanılmaz bir hikâye anlatılmış küçük bir kıza benziyordu.

Sarı ve kıvırcık peruğunu düzeltti ve büyük bir özen-

le -tırnakları çok uzundu- jartiyerine tutturulmuş çoraplarını çekti.

Midesinde bir kasılma hissetti, çantasında jambonlu bir sandviç olduğunu hatırladı. Çok özenle ruj sürdüğü ağzının çizgisinin bozulmasını göze alamazdı. Ayın sonuna kadar polisle bir sorunu olmayacağını hatırladı, kendini yürümeye zorladı; kaldırımın kenarına yaklaşıp geçen arabalara gülümseyerek, kalçalarını sallayarak, koca çantasında bir şey arıyor numarası yaparak. Ama hiç, kimse durmadı ve hâlâ içeri girmesine izin verilen barlara girmeyi denemek için meteliği yoktu.

Gece olmuştu, sonra koca kentin pireli mahallesinde gün doğdu. Artık ne açlık ne umut duyan Sonia vardı, canını yakan topuklu ayakkabılarıyla yürümeyi sürdürüyordu.

Geçen adamlarla kısa diyaloglar geçiyordu:

"Haydi, geliyor musun?"

"Siktir git."

"İstediğim de o zaten. Tersini de yapabilirim, nasıl olduğunu merak ediyorsan."

Erkekler, yine erkekler ve onlara duyduğu tiksinti. Güçlü bir ışık limandan geliyordu, ötekiler teker teker sönüyordu. Merdiveni tırmandı, pahalı ipek çorapları yere sürtüyordu. Lekeli kapıyı açtı ve tavandan sarkan lambayı yaktı. Çocuk yatakta oturdu ve boğazı düğümlenerek sordu:

"Nasıl geçti?"

"Bok gibi, çocuk. Açlıktan ölüyorum. Bir kutu sardalye ve kahvaltıdan kalma ekmek olacak yanılmıyorsam. "

Esmer ve zayıf oğlan yataktan kalktı ve dolabı karıştırmaya girişti, sevimli ve sitemkâr bir sesle:

"Beni hâlâ öpmedin," dedi.

"Derhal."

Sonia, aynanın önünde peruğunu çıkardı ve yanaklarını elledi.

"Sakal. Bir kez daha."

Sonra soyundu ve parafinle şişirilmiş göğüslerine ve sardalyelerden sonraya kadar sarkacak titrek, işe yaramaz cinsel organına baktı.

SON SÖZ

Sınırlar Ötesi Bir Pezevenk

Onetti, gazeteci olarak bir beyin ameliyatı izlemiştir. Sözde bu ameliyat deneyiminden fena etkilenmiş, bu da yazdıklarının birkaç bölümünü esinlemiştir. Bir başka yerde, bunun bir iş arkadaşının başına geldiğini söyler. Kısaca, Onetti'nin dediklerini belirli bir mesafeden almak şarttır. Kendisi yalancı olduğunu açıkça söylemekte bir sakınca görmez. Hatta bu, yazarlığın olmazsa olmazlarından biridir. Konuşmalarında bile gerçekle kurguyu birbirine karıştırma yolunu seçer.

Onetti ile birlikte, Latin Amerika ile sınırlayamayacağımız bir edebiyatın içine, mitik ama asla moda olmamış bir yazarın dünyasına giriyoruz dosdoğru. Kuşkusuz tüm büyük yazarların çoğunun ustasıdır Onetti. Borges bir yana, Onetti öteki yana sınırları sadece kendi için-

de olan evrenler yaratmışlardır her ikisi de. Oysa bir iki kere karşılaşmışlardır bu iki yazar. Onetti, ağzındaki tek dişle Henry James'de ne bulduğunu sorup Borges'i kızdırmıştır. Aralarındaki ilk ve son diyalogun bununla sınırlı olduğu söylenir, söylenir ama bu da doğru değildir. Paris'te Borges'in bir öyküsünün filme çekilmesinde Onetti'nin saha komiserliği yaptığı bir sırada da karşılaştıklarını, bir de sıkı dedikodu yaptıklarını biliyoruz. Dedikodunun içeriğinden sizi mahrum bırakacağım. Onetti, Borges'i baştan aşağı okumuştur; Borges'in Onetti'yi okuduğunu hiç sanmıyorum. Borges, Onetti üzerine sorulan bir soruya Onetti ile ilgilenmediğini söylemiştir sadece. Farklı dünyaların yazarlarıdır her ikisi de ama dünyanın da farklı yazarlarıdır.

Borges fantastik dünyalar kurarken, Onetti de yepyeni bir kent yaratmıştır; bu kenti ve sakinlerini her romanda, her öyküde geliştirmiş, bazen keyfince değiştirmiş, bazen ölüleri diriltmiş, bazen yerleri değiştirmiştir. Onetti kurgu ile gerçek arasındaki köprüde yazar durmadan, bir oraya bir buraya kayar. Onun yazdıkları ne gerçektir ne de kurgu. Sinik, kıyıcı yazısı gerçek dünyayı kaldıramadığında, Onetti bir oraya bir buraya gider gelir.

Bellek Onetti'de de kaprisli kıvrımları, anlaşılmaz zikzagları ile önemli yer tutar, yine farklıdır tabii: "Sadece bardaki birkaç kişi tanır onu ama dünün çehresini değiştirdiği hayaletlerin hiçbiri yoktur burada. Günler hayatın bu parçasını hemen hemen silmiştir. Orası, hayatın o parçası bellektir, benim belleğim," der. Ya da, "Anılar düşlerin boşluğuna düşerler, zaman geçtikçe daha deri-

ne inerler. Ayrıca hep kaprisli, her tür şiddete direnen anı nerede başlar tam olarak?" der başka yerde. Elinin tersiyle yaşamın yaşanmış bölgelerini iter dışarı. Onda kalabalığa yer yoktur. Hiç bir kalabalığa karışmaz hayatı boyunca, en az dört evlilik yaptığı bilinir, arada sevgililerinin sayısız olduğu, genelevlerin müdavimi olduğu bilinir. 1994 yılında, seksen beş yaşında öldüğünde yirmi yılı aşkın bir süredir yaşadığı Madrid'de on yıldan fazla bir zaman sokağa çıkmak bir yana, yatağından bile kalkmamaktadır. Saçı başı karmakarışık, yüzünde bir karış sakal, elinde viski bardağı, ağzından hiç eksik olmayan sigara, yatakta polisiye romanlar okur. Hasta değildir, rahatsızlığı yoktur. Sadece bıkmıştır, sıkılmıştır. İnsanlara katlanamıyordur: "Biriyle tanıştığımda onun bir insan olduğunu bilmem bana yeter, o zaman daha beteriyle karşılaşmamın mümkün olmadığını bilirim," diye yazar son kitabında. Bu kitaptaki bir öyküsünde "yalan söyleyebileceği aklımdan geçmedi, kendi işlerine gelecek bir masal uyduran insanlara karşı büyük bir hor görüsü vardı" der. Tek derdi, bu insanlardan yakasını kurtarmaktır. Tek derdi, geçmişini silmektir.

Onetti'nin folklorla, yörelerle, yerlilerle, mitlerle, doğa tasvirleriyle, büyülü gerçekçilikle, mucizelerle, politikayla işi yoktur. O sadece kendi dünyasıyla haşır neşir olur, kendi uydurduğu dünyada eşelenir. Onun dünyasında sessizlikler, derinlik ve öz vardır. Onun kenti dünyanın herhangi bir yerinde olabilir, onun insanları dünyanın herhangi bir yerinde yaşıyor olabilir.

Vargas Llosa, Onetti üzerine koca bir incelemeye

imza atmıştır, yazdıklarını "dünya edebiyatının mutlak başeserleri" diye tanımlıyor. Onetti de, bunu duyduğuna memnun olmuş ki, çok nadir verdiği söyleşilerden birinde, ağzındaki tek dişi göstererek, aslında kendisinin bembeyaz inci gibi dişleri olduğunu ama onları Vargas Llosa'ya verdiğini söyler. İki yazarın ilk karşılaşmalarında Vargas Llosa hastalık derecesinde çekingen, ağzından tek kelime çıkmayan, kendini otel odasına kapatıp, polisiye roman okuyup kafayı çeken bu adamın, hakkında yakası açılmadık şeyler anlatılan adamla aynı adam olduğu konusunda ciddi çekinceleri vardır. Onetti İspanyolca yazan yazarlar hakkında kendine yöneltilen bir soruyu "sıçtırtmayın şimdi" diye cevaplar. Onetti'nin kendi deyimiyle "büyük mastürbasyon" diye tanımladığı edebiyat dünyasına olan tutumu, insanlara beslediği horgörüden daha iyi değildir. Öğüt almak için kendisine gelen yazar heveslilerine sevmedikleri boktan kitapları okumalarını, böylelikle yazacaklarına kendilerini alıştırmalarını söyler. Gazetecinin biri onu bu dedikleriyle yüzleştirdiğinde, "Öyle mi diyorlar? Vay orospu çocukları," diye soruyu kaçamak bir cevapla geçiştirir. Onetti öyle kolayca sınıflandırılacak bir adam değildir. İş edebiyata geldiğinde, kurguyla gerçek arasındaki gelgitleri onu benzersiz bir yere oturtur hiç şüphesiz. Onetti, benim gözümde, Borges ile birlikte Latin Amerika'nın en büyük yazarıdır.

Onetti 1909 Montevideo doğumludur, okulu ortaokuldan terk etmiştir. Kendisine okulu niye bıraktığını soranlara resimden çaktığını söyler. O da diğerleri gibi

bir sürü işte çalışmıştır. Dişçi asistanı, tekerlek satıcısında çırak, duvarcı, futbol maçı gişelerinde biletçi, buğday ambarlarında müfettiş, gazeteci, kütüphaneci olmuştur. Yine kendi iddiasına göre, yazmaya can sıkıntısından başlamıştır. Keyifle sıkıldığını söyler ikide bir. O sırada yirmi yaşlarındadır ve bir gece sigarasız kalmıştır. O yıllarda hafta sonları sigara satılması yasak olduğu için de sigara bulamamış, vakit geçirmek için de yazmaya başlamıştır. O iki gecede *Kuyu*'nun ilk müsveddesini çıkarmıştır ama bir yerde unutup kaybetmiştir.

Daha önce de söylediğim gibi, Onetti'nin dediklerine inanamayız. Şimdiye kadar verdiğim örnekler onun kafasına göre bir şeyler atıp tuttuğunu açıkça gösteriyor. Öte yandan, Onetti'nin bir yazar olduğunu unutmamalıyız. Bir yazar için asıl önemli olanın anlattıklarındaki gerçek payı değil, anlattığının kendisi olduğunu unutmamalıyız. Üstelik söz konusu olan Onetti olduğunda, gerçekle kurgunun, nesnelle öznelin arasındaki bağın bütün bir hayatın saplantısı, hatta takıntısı olduğunu hiç unutmamalıyız. Uruguay'ın bir başka büyük yazarı Mario Benedetti, Onetti'nin kurgusunda düşün beklenmedik bir anda gerçeği bastığını, sıradan bir gündeliğin de hayalle sulandığını söyler.

Vargas Llosa, Onetti üzerine yazdığı kitapta (*Juan Carlos Onetti – Kurguya Yolculuk*), Onetti kahramanının en yüce amacının bir pezevenk olmak olduğunu iddia eder. Onetti'nin kurgusu boyunca avukatların, doktorların ve gerçek yaşamın nice başarılı kabul edilen kişisinin; bir fahişenin peşi sıra, işi gücü, herşeyi terk edip

gittiğine ve romantik aşkı yaşadığı kadının pezevenkliğini üstlendiğine tanık olduğumuzdan, böylesi bir iddiayı yadırgayamayız. Ayrıca, genelev geri kalmışlığın bir göstergesidir. Bastırılmış cinselliğin hüküm sürdüğü ülkelerde inanca, ahlaka, sosyal baskılara aldırmadan ortaya çıkar, kadını yasaklayan erkek odaklı toplumlarda yayılır. Genelev tekin olmayan yerlerde belirir, toplumun dışlanmışlarını, yeraltı dünyasını, gizli kapaklı işleri, saklı fantezileri alır içine. Latin Amerika edebiyatı genelevden geçilmez. Vargas Llosa bir ödül finalisti olarak, kendi *Yeşil Ev*'iyle Onetti'nin *Leşçi*'sinin karşı karşıya geldiğini anlatır. Doğal olarak ödül Vargas Llosa'ya gider. Onetti'nin açıklamasını kestirmek mümkün: "Onun kerhanesinde orkestra vardı, benimkinde yoktu, ondan kazandı," der. Üstelik Onetti'nin kerhanesi *Leşçi*'nin kerhanesidir, Leşçi yeterince parası olmadığından sadece yaşlı, şişman, sıska kadınları çalıştırabilir; oysa Vargas Lllosa'nınki iyice şenliklidir.

Hastalıklı çekingenliğine ve çoğu kişi için itici fiziğine, hatta kişiliğine karşın bütün davetlere, söyleşilere, toplantılara, yolculuklara sırt çeviren asosyal kişiliğine karşın, Onetti'nin hayatına sayısız kadın girdiği biliniyor. Ne dört karısı ne de araya serpişmiş diğerleri onun için uzun ve karmakarışık bir ilişki yaşadığı, bir türlü kopamadığı Uruguaylı şair, sarışın ve çekici kadın İdea Vilariño kadar önemli olmadı asla. Onetti'nin en gizemli romanlarından biri olan *Veda*'yı İdea'ya ithaf ettiğini, onun da *Aşk Şiirleri* başlıklı derlemesini Onetti'ye ithaf ettiğini, hatta ona yazdığını biliyoruz. İdea'nın şi-

irlerinden biri *"Sana dokunmak için dönüp gelmeyeceğim / Öldüğünü görmeyeceğim"* diye biter.

Onetti'ye göre tutkulu aşklar iki yıl sürer, sonra biter, mecburen başka yerde aranır. Kadınların yanılsamaları daha kuvvetlidir. O elinden geldiğince onları illüzyonlarından kurtarmak için çaba göstermiştir ama her seferinde başaramamıştır. "Beni yirmi dört ayın sonunda hep kapıya koyarlar. Bazen haklıdırlar, fazla sadakatsizlik gösterdiğimi söylerler, ama benim her kaçamağım için objektif bir nedenim vardır," diye savunur kendini. Onun farklı bir sadık kalma anlayışı vardır, aslında bir sadakat örneğidir kendisi, onun sadakati çok deliklidir ama soluk almanın başka yolu var mıdır? Peron devrildiğinde, Onetti, Montevideo'dan özel olarak kaldırılan gemiye binemez, bir kadının yatağında uyuyakalmıştır. Yine bir kadın yüzünden tarihle randevularından birini daha kaçırdığını söyleyip hayıflanır, ona inanacak birkaç safın hatırına.

Bir de Dorothea Muhr vardır. Onetti'nin son karısıdır, hayatının son yıllarını bütünüyle ona adamış, onun için saçını süpürge etmiştir. Onetti de tuhaf bir şekilde ona bağlıdır, hayatının otuz yılını ona vermiştir. Dorothea ya da Dolly kemancıdır, ama Onetti yüzünden müziği bırakmıştır. Onun karısı, hizmetçisi, hastabakıcısı, sekreteri, her şeyi olmuştur, bütün çapkınlıklarını kabullenmiştir, Onetti'ye kayıtsız şartsız vermiştir hayatını. Karşılığında Onetti ona bir öyküsünü ithaf etmiştir. Ürkütücü bir ithaftır, eşi benzeri çok azdır edebiyat dünyasında: *Dorothea Muhr'a, mutluluğun görmezden geldiği ite.*

Asosyal Onetti'nin, söyleşi vermeyi kabul ettiği gazetecilere tek bir şart koştuğu iddia edilir. O da gelirken karılarını, sevgililerini de yanlarında getirmeleridir. Onetti bunu yalanlar. Ona göre bir kere olmuştur bu. Arthur Miller oyunlarından birinin yapısı üzerine ona danışmak istemiştir. O da büyük bir iyilikle ("Kitaplarımda ne kadar iyi bir insan olduğumu görmeyen eşektir," der) kabul etmiştir. Tek şartı, Miller'in o zamanki karısı olan Marilyn diye bir kadını da getirmesi olmuştur. Gerisi insanların pis dedikoduculuğudur, olsa olsa kuaförlere yakışır.

Onetti, birçok ünlü yazarın çalışma disiplini karşısında düştüğü şaşkınlığı gizlemez asla. Onun için yazının saati yoktur, disiplinli çalışması söz konusu bile değildir. Onun bitmek tükenmek bilmeyen tembellik ya da tıkanıklık dönemleri vardır, asla zorla boş kâğıdın karşısında durmaz. Buna karşın, onun da yine büyük ihtimale palavra olan bir disiplin hikâyesi vardır, gururla anlatır durur: *Kısa Hayat* başlıklı romanını iki yılda bitirmiştir ve bu iki yıl boyunca her cuma akşamı odasına kapanmış ve pazartesi sabahına kadar aralıksız çalışmıştır. Dostu Vargas Llosa'ya takılır her fırsatta: "O, edebiyatla evlilik ilişkisi yaşıyor, görev gereği yatıyor; bense zina işliyorum, canım çektiğinde, sadece arzuladığımda sevişiyorum," der. Başka bir yerde, "Yazmanın âşık olmak gibi olduğunu, söyler, "insan birden yazma arzusuna kapılır, nedenini bilmez, ben de ancak böyle yazabilirim," der. Bu arzunun karşısında tembellik dikilir. Onetti'nin tembelliği dillere destandır. Bu yüzden yazabileceğin-

den çok daha az yazmıştır, kendi de kabul eder. Ama tembellik hakkını da savunur: Yazma zevki ne olursa olsun insan hayatını yazarak geçiremez, sevişerek geçiremeyeceği gibi. Zamanının önemli bir kısmını kadınların çalmış olduğunu iddia eder. İrili ufaklı aşklarla yazma zamanından çok çalmıştır. Yazma işini hep ertesi güne bırakır. Zaman kaybıydı, aynı zamanda da değildi, der. Yazmak onun için bir sevişmeye benzese de, gerçek sevişmeyi yazmaya tercih ettiğini saklamaz. "Yazma ihtiyacı hisseden kendi içinde kazmalıdır, ancak orada sanat eserinin asla varılmayan arayışının tüm malzemesi bulunur. Bizden başka şey ve kimse yoktur."

Yazmak beklenmedik bir anda kendiliğinden sökün eder. Sevişmek gibidir. İnsan nasıl sevişeceği zaman hangi tekniği uygulayacağını bilemezse, her şey doğal olarak kendiliğinden olursa, yazmak da öyledir. Oturup yazılır, belki bir fikir vardır ama sonrasında ne olacağı belli olmaz. Kendiliğinden gelir. Zaten insan birkaç kişi olsun, bir kalabalık olsun, başkaları için değil, kendisi için yazar. Onetti'nin durumunda okur şart değildir.

Onetti, iyi yazma kötü yazma konusunda da gramercilere takılmadan duramaz. Bir dili ustalıklı kullanmanın, 'güzel' yazmanın işe yaramadığını bilir. Harika bir dille yazılmış nice kitabın yok olup gittiğini, yazarlarının çoktan unutulduğunu bilir. Balzac, Celine, hatta Borges gibi yazarların dilbilgisi kalıplarını zorladıklarını, hatta 'yanlış' yazdıklarını bilir. Biçimin ve biçemin içeriği ve duyguyu engellediği yerde dilin işlevselliğini yitirdiğini bilir. Dilin sadece anlatıya, kurguya, kahramanlara hiz-

met etmesi gerektiğini bilir. Onetti'nin yazısı karanlık, bulanık, belirsizdir; kendi içine, muğlaklığına çekmek üzere biçimlenmiştir. Bu yüzden etkilidir, bıçak gibidir, kimseninkine benzemez.

Az önce dediğim gibi, kurgu ve gerçek izleklerinin Onetti'den daha sağlam bir şekilde bir araya geldiği çok az yazar biliyorum. Onetti'nin bir yan dünyası, hayatı vardır; hayatın bulantılarından, sıkıntılarından, başarısızlıklarından, zorluklarından kaçıp sığınılan, bir özgürlüğe, düşlere açılan bir yerdir orası.

Öncelikle bir kent vardır ortada. Adı da Santa Maria'dır. Onetti, son yirmi yılını geçirdiği Madrid dışında, Montevideo ile Buenos Aires arasında yaşamıştır. Onunki dünyadan sökülüp alınmış, uğursuz pis bir sürü sırrın dolandığı; orospuların, pezevenklerin, işsiz güçsüzlerin, hayatın dışladıklarının, saklananların, başarısızlığa uğramışların, büyük aşkların fır döndüğü bir yerdir. Orada kurgu, gerçeği yutar.

Onetti'nin kahramanları hayatlarını boşa harcamış, düş dünyasına, alkole ya da sekse kaçmaktan başka çareleri olmayan, hayata karşı karamsar, ekşimiş, umutsuz duran insanlardır, Muñoz Molina'nın dediği gibi 'gereksizdirler, tembeldirler, bir işe yaramazlar'. Çoğu için tek çıkış yolu intihardır. Onetti'nin kahramanlarının birçoğu intihar da eder zaten. Hayat böylesine berbat olduğu için, kurgudaki yaşamı gerçek yaşama tercih ederler; intihar etmeyenler, çıkışı kurguya kaçmakta bulurlar. Gerçek hayattan usanmış, iğrenmiş insanlar birazcık olsun özgürleşebilmek için uydurulmuş, kurgulanmış bir dünyaya göç ederler.

Yıkıcı içgüdüler, bencillik, kıskançlık, imrenme, acımasızlık, kötülük, güç tutkusu, boş hırs. Kısaca, insanların gündelikleri. Onetti tüm bu çirkinlikleri gözler önüne sererken, herhangi bir ahlakçının bakışını takınmıyor elbette. O sadece kısa kaçışların mümkün olduğunu, bunun da gündelikte birkaç heyecan dışında değişimin asla gelmeyeceğini söylemekle yetiniyor. Kaçışsa kaçış, olsa olsa kurguya doğru kaçış, diyor sanki. Yine Vargas Llosa, Onetti'nin sürekli kendilerinden kaçan kahramanlarında olduğu gibi, yine Onetti'nin gösterdiği yolda, aslında bütün Latin Amerika edebiyatının kurguyu eyleme, sayıklamayı gerçeğe tercih ettiğini ileri sürer. "Bu da hayal gücünün tetiklediği serüvenlerin ortaya çıkmasına, son derece özgün ve güçlü romanların yaratılmasına neden olmuştur," der.

Onetti de böylesi bir insanca eğilimin üzerine dev bir eser kurmuştur: Kurgu yoluyla düş dünyasına kaçmak, bu düş dünyası kişinin gerçek dünyasından daha iyi ya da daha kötü olsa da kişinin kendisine, varlığına, derin kimliğine daha uygundur. Onetti dilin bir roman kahramanı olmadığını düşünür. Dil, her yazarın kullandığı bir alettir; her biri kendi yaratısının gereklerine göre dili uydurur, yeniler. Roman hayattır. Alet-dil hayatın, insanların üzerinde olmamalıdır, olamaz. Sözcükler, yüzlercesi, binlercesi dizilirler, sıraya girerler ve kimi zaman güzel sonuçlar verirler. Ama Onetti'nin farklı bir duruşu vardır; o, "Kelimelerle oynayıp durma," der.

Münir H. Göle

öykü

juan carlos onetti

yarın başka bir gün olacak

Mutfakta bulaşığı yıkarken, içeriden gelen kahkahaları, boğuk fısıltıları dinledi, bunu sessizlik izledi. Birinin sinsice yürüdüğü geldi kulağına, ama kafasına inen demirin tok sesini duymadı. Doğrusu, bir daha hiç duymadı, sendeledi, gövdesi mutfağın zemininde kımıltısız kaldı.



Yazarlığın olmazsa olmazlarından biri olarak kabul ettiği yalancılığını açıkça söylemekten çekinmeyen Juan Carlos Onetti, Yarın Başka Bir Gün Olacak'ta bazen yaşlı bir kadının torununa benzettiği çocuklardan gördüğü vefasızlığı bazen yakınları ölen insanların kederli hallerinden faydalanıp zengin olan bir adamı bazen de arzu ve tutku dolu bir aşkın ufacık bir şeyden bitişini anlatıyor bizlere. Okurken Onetti ile birlikte, onun düş dünyasında zevkle gezineceksiniz.

16 TL KDV Dahil

ISBN 978-605-9315-79-1

alakarga.com.tr

alakargayayinevi alakargakitap alakarga_yayinlari